

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The background of the page features large, overlapping, semi-circular shapes in various shades of pink and magenta, creating a modern, abstract design.

Anja Sivula
Sanna Wiik

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK) - diakoni
Sosionomi (AMK) - varhaiskasvatuksen opettaja
Opinnäytetyö, 2019

YHTEISTYÖ OULUN VARHAISKASVATUKSESSA

TIIVISTELMÄ

Sivula, Anja. Wiik, Sanna.
Yhteistyö Oulun varhaiskasvatuksessa
52 s., 4 liitettä
Syksy 2019
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja kirkonalan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) - diakoni
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) -varhaiskasvatuksen opettaja

Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada tietoa, miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen perheiden kanssa sekä varhaiskasvatuksen ja yhteistyötahojen välillä toimii Oulussa. Yhteistyökumppanina oli Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman kärkihanke.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin haastattelujen ja kyselyiden avulla. Analysoinnissa käytettiin sisällön analyysiä. Vastausten perusteella yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat varsin hyvin varhaiskasvatuksen ja eri yhteistyötahojen välillä, samoin kuin perheiden ja varhaiskasvatuksen välillä. Yhteistyötä pyritään kehittämään ja parantamaan eri keinoin. Yhdeksi ongelmaksi nousi eri hallinnonaloja koskevat lait, jotka hankaloittavat yhteistyötä ja sen sujuvuutta. Perheissä toivottiin matalan kynnyksen palveluita.

Asiasanat: varhaiskasvatus, yhteistyö, vuorovaikutus

ABSTRACT

Sivula Anja, Wiik Sanna

Collaboration in early childhood education in Oulu

52 p., 4 appendices

Autumn 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services, Diaconal Work

Bachelor's Degree in Social Services, Early Childhood Education

The goal of the thesis was to get information on how the cooperation, interaction and encounters between the families and early childhood education and cooperation partners works in Oulu, Finland. The cooperation partner was the top project of child and family services' change programme.

The thesis was produced as a qualitative study. The material was collected by interviews and questionnaires and analysed through content analysis. According to the answers, cooperation, interaction and encountering worked quite well between early childhood education and different cooperation partners, as well as between families and early childhood education. The aim is to strive to develop and improve the cooperation in different ways. One problem arose, though: different administration sector laws make cooperation and its fluidity harder. Families are hoping for low-threshold services.

Keywords: early childhood education, cooperation, interaction

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA	5
3 VARHAISKASVATUS LAPSEN KASVUN TUKENA	8
3.1 Varhaiskasvatussuunnitelma.....	8
3.2 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	10
4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ.....	12
4.1 Lastenneuvola	13
4.2 Sosiaalitoimi	14
4.3 Seurakunta	14
5 VUOROVAIKUTUS JA KOHTAAMINEN.....	17
6 LAPSI- JA PERHEPALVELUIDEN MUUTOSOHJELMA.....	19
6.1 Perhekeskukset.....	20
6.2 Varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset	21
6.3 Toimintakulttuurin muutos	22
6.4 Kansallinen kehittämistyö.....	23
6.5 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen	24
7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	25
8 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	26
8.1 Opinnäytetyön toteutus	28
9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	31
10 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	33
10.1 Haastattelujen yhteenveto	37
10.2 Lapsiperheiden toimiva arki -kyselyiden vastausten yhteenveto	41
10.3 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastausten yhteenveto	43
11 OPPINÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET	45
12 POHDINTA	46

LÄHTEET.....	49
LIITE 1 Palveluja ohjaavat lait	53
12.1 Varhaiskasvatustilaki	53
12.2 Lastensuojelulaki	54
12.3 Perusopetuslaki	54
12.4 Nuorisolaki.....	55
12.5 Terveystilaki	55
LIITE 2. Varhaiskasvatusjohtajan haastattelun kysymykset	57
LIITE 3. Perhekeskus- ja Hiukkavaaratalon sosiaalityöntekijän haastattelun kysymykset	58
LIITE 4 Varhaiskasvatuksen henkilökunnan kysely.....	59

1 JOHDANTO

Yhteistyössä, vuorovaikutuksessa ja kohtaamisessa perheiden kanssa sekä varhaiskasvatuksen ja yhteistyötahojen välillä on ollut haasteita. Välttämättä perheiden ei ole ollut helppoa saada apua. Tiedot ovat saattaneet jäädä eri asianomaisten välille menemättä perille. Vanhempia on saatettu pompotella paikasta toiseen. Lapset, nuoret tai perheet eivät ole saaneet apua ajoissa. Kuitenkin yhteistyön toimivuus on lapsen ja perheiden hyvinvoinnin vuoksi todella tärkeää. Moniammatillinen, eri hallinnonalojen ylittävä yhteistyö on noussut tärkeään rooliin yhteiskunnan moninaistuvissa haasteissa varhaiskasvatuksen saralla.

Olemme tutkineet laadullisessa tutkimuksessamme, miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen perheiden kanssa sekä varhaiskasvatuksen ja eri yhteistyötahojen välillä Oulussa toimii.

Teimme yhteistyötä Sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) -kärkihankkeen kanssa, jota hallinnoi Pohjois-Pohjanmaan liitto. Liiton kärkihankkeesta saimme luvan käyttää heidän Auta Lasta ry:n kanssa yhdessä toteuttamaansa perheille suunnatun palvelukokemuskyselyn (Lapsiperheiden toimiva arki -kysely) aineistoa opinnäytetyössämme. Kysely on valmistunut keväällä 2018. Perheille suunnattu kysely on hyvin laaja ja tässä opinnäytetyössämme keskitymme vain meidän aiheeseemme liittyviin kysymyksiin.

Tutkimme, miten Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) toimenpiteillä voidaan edistää lasten ja perheiden arjen avun saamista. Olemme selvittäneet Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajan ja Hiukkavaaran perhekeskuksessa työskentelevän sosiaalityöntekijän haastatteluilla, mikä tilanne Oulussa on tällä hetkellä ja onko perhekeskusmalli kenties tuonut helpotusta tilanteeseen. Olemme tutkineet aihetta perheiden, päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvatuksen ammattilaisten, varhaiskasvatusjohtajan ja sosiaalityöntekijän näkökulmista.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Suurin osa alle kouluikäisistä lapsista voi hyvin, mutta erot lasten hyvinvoinnissa ja terveydessä ovat kasvaneet. Osalla lapsista on nähdyksi ja kuulluksi tulemisen vajetta, vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia, pienituloisuutta, koulukiusaamista, erilaisuutta ja yksinäisyyttä, vaikeita huoltajuuskiistoja sekä lisäksi koettua fyysistä väkivaltaa. Näistä syistä johtuen mielenterveyden ongelmat ovat lisääntyneet. Vanhempien voimavaroja taas kuormittavat stressi, epävarmuus vanhempana, vanhemmuuden roolin sovittaminen arkielämään, työn ja perhe-elämän yhdistäminen, parisuhdeongelmat sekä vaikeiden tunteiden hallinta ristiriitatilanteissa. Ongelmien seurauksena on vaikeuksia rakentaa luottamuksellista ja turvallista suhdetta vanhemman ja lapsen välille eikä lapselle ole arjessa riittävästi aikaa. Suurimmat ongelmat kasautuvat perheisiin, joissa on taloudellisia vaikeuksia ja psykososiaalisia riskitekijöitä, kuten niukka sosiaalinen verkosto, parisuhdeongelmia, päihderiippuvuutta ja masentuneisuutta. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 21; Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 9.)

Perherakenteet ovat monimuotoistuneet. Varhaiskasvatuksen sekä moniammatillisten yhteistyötahojen ammattilaiset työskentelevät yksinhuoltaja-, monikko-, uus-, sateenkaari-, adoptio-, sijais-, ydin- ja kaksikulttuuristen perheiden kanssa. Myös työelämässä tapahtuneet muutokset heijastuvat perheiden arkeen. Lapsille ja perheille annettavat palvelut pyritään muokkaamaan lapsen ja perheiden tuen tarpeita sekä elämänvaihetta vastaaviksi. Palvelut ovat monimuotoisempia kuin ennen ja niiden tuottajien määrä on lisääntynyt. Monialaista yhteistoimintaa tarvitaan kipeästi lasten ja perheiden palveluissa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2011, 13; Halme ym. 2014, 19 – 20.)

Aiemmin tehdystä opinnäytetyöstä ilmeni, että haasteita moniammatillisessa yhteistyössä koettiin esimerkiksi työntekijöiden vaihtuvuuden tai käytäntöjen muuttumisen, liian pitkien jonojen ja liian vähäisen palvelun tarjonnan vuoksi sekä tilanteissa, joissa työntekijöillä oli eri ohjaavat lait työssään ja eri tulokulmat lapsen tai perheen tilanteisiin (Kemppainen & Maaniitty 2018, 54 – 55). Jussilan opinnäytetyössä (2017, 41 – 42) nousi erityisesti esiin se, että toisten työntekijöiden henkilökohtainen tunteminen on tärkeää, jotta kynnys pyytää apua tai olla toisiin työntekijöihin muuten yhteydessä alentuu, kun heidät tuntee henkilökohtaisesti. Lisäksi toisten toimialojen palveluiden tunte-

minen koettiin tärkeäksi, jotta asiakasta osattaisiin neuvoa ja ohjata oikeanlaisen avun piiriin. Yhteinen toimintamalli ja -ohjeistus tulevaisuudessa nähtiin tärkeäksi. Pulkkinen & Rauhasen (2017, 18 – 19) opinnäytetyössä kävi ilmi, että haasteita yhteistyön toimivuudessa voivat olla salassapito- ja vaitiolovelvollisuus (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista), ajan puute, työryhmän jäsenten määrä, kielellinen ulosanti ja yhteiset toimintaa ohjaavat säännöt.

Aikaisempien selvitysten perusteella lasten, nuorten ja perheiden palvelut ovat hajanaisia. Sen vuoksi niiden vaikuttavuus on heikentynyt ja erityispalveluiden käyttö lisääntynyt. Perheet kokevat, että he eivät ole saaneet tarvitsemaansa tukea ajoissa. Puutteita on ollut lapsen ja nuoren kohtaamisessa sekä heidän mielipiteensä kuulemisessa. Suurimmat vaikeudet on koettu tilanteissa, joissa lapsi, nuori tai perhe tarvitsee useita eri palveluita tai lapsen kehitysympäristöt vaihtuvat lapsen kasvaessa. Palvelujärjestelmän kyvyttömyys auttaa sekä lasten, nuorten ja perheiden vaikeat tilanteet voivat johtaa huostaanottoon. (Aula ym. 2016, 10; Halme ym. 2014, 19 – 20.)

Lapset ja nuoret hakeutuvat mielenterveyspalveluihin usein käytöshäiriöiden vuoksi. Käytöshäiriöiden ennaltaehkäisy esimerkiksi päiväkodissa ja koulussa sekä sujuva yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, koulun, opiskeluhuollon ja muiden toimijoiden välillä on tärkeää hoidon sujuvuuden kannalta. Lisäksi vanhemmuustaitojen opettaminen ja ohjaus, jossa tuetaan lapsen ja vanhemman myönteistä suhdetta ja vahvistetaan lapsen positiivista käytöstä, on erityisen tehokasta käytöshäiriöistä kärsivien, alle kouluikäisten lasten vanhemmille. Hoidon onnistumisen kannalta on tärkeää sitouttaa perhe oirehtivan lapsen tai nuoren hoitoon. Tätä mieltä on Käypä hoito-suositusryhmän puheenjohtaja, lastenpsykiatrian professori. (Duodecim 2018.) Myös Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman hankepäällikön mukaan vanhemmuuden tukeminen on lapsen hyvinvoinnin varhaista tukemista, joka vähentää samalla lasten eriarvoistumista (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö 2017b).

Sosiaali- ja terveysalalla on edellytetty ja korostettu yksintyöskentelyn kulttuuria ammatillisen eriytymisen ja töiden jakautumisen vuoksi. Sen vuoksi rajoituksia moniammatillisen työn toteutumiselle ovat aiheuttaneet eri ammattiryhmien tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset erot. Työntekijöiden keskinäisen luottamuksen syntyä ovat voineet estää työntekijöiden ammatillisten kulttuurien erot, joka on johtanut eriarvoisuuteen ja yhteis-

työvalmiuksien puuttumiseen. Myös puhe- ja tulkintatavat ovat voineet estää avoimen vuorovaikutuksen syntymisen moniammatillisessa ryhmässä. Asiakkaan kokonaistilanteen arviointi on voinut jäädä tekemättä kunkin asiantuntijan keskittyessä tarkastelemaan tilannetta vain oman erikoisosaamisensa kautta. Asiakkaan oma ääni on voinut jäädä kuulematta. (Rekola 2008, 14 – 16.)

Ongelmia ovat voineet aiheuttaa palveluiden saatavuus ja pirstaleisuus, hallinnonalojen rajat, organisaatioiden joustamattomuus, eri ammattilaisten erilaiset työkuultuurit ja tiedonkulku, asianomaisten, asiakkaiden ja ammattilaisten vuorovaikutuksen vaikeudet, ammattilaisten osaamisen haasteet, vastaamattomuus erilaisiin perheiden avuntarpeisiin sekä avun hakemisen ja saamisen vaikeudet (Aula ym. 2016, 11).

3 VARHAISKASVATUS LAPSEN KASVUN TUKENA

Varhaiskasvatus on nivoutunut entistä enemmän osaksi kasvatusta- ja koulutusjärjestelmäämme. Se säädettiin vuoden 2015 varhaiskasvatuslaissa lapsen oikeudeksi ja sen nähdään olevan hyvin merkityksellinen vaihe lapsen elinikäisen kasvun ja kehityksen tiellä. Varhaiskasvatuksen avulla luodaan ja vahvistetaan edellytykset lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Vuodet ennen perusopetusta ovat merkityksellistä aikaa sekä lapsen senhetkisellet tulevalle elämälle. (Tarkka 2017, 23 – 24.) Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, avoin varhaiskasvatus ja perhepäivähoito (Opetushallitus 2018, 17).

Varhaiskasvatuksessa tehtävä työ on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Sen päämääränä on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Niiden saavuttamiseksi tarvitaan kiinteää yhteistyötä vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välillä. Päivähoito ja varhaiskasvatus ovat osa sosiaaliturvaa. Lain mukaan kaikille päivähoitossa olevilla lapsilla tulee laatia henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka on varhaiskasvatuksessa tehtävän työn perusta. Se sisältää lapsen yksilölliset ja yhteisölliset kasvatustavoitteet sekä lapsen vahvuuksia ja kehittymistarpeita. Erityistä tukea tarvitseville lapsille tulee lisäksi laatia päivähoitolain mukainen kuntoutussuunnitelma. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2011, 91, 123 – 126.)

Suomen perustuslaki, varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus (753/2018) sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä. Myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta sovelletaan varhaiskasvatuksessa. Velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä sopimuksista joihin Suomi on sitoutunut, on huomioitava varhaiskasvatusta järjestettäessä. (Opetushallitus 2018, 15.)

3.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista sekä paikallisista ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Varhaiskasvatussuunnitelman perus-

teet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustalaki. Varhaiskasvatustalassa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja sitä ohjaa perusopetuslaki. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisesti, sillä tarkoitus on luoda yhdenvertaiset edellytykset lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle lapsille, jotka osallistuvat varhaiskasvatukseen. (Aho-nen 2017b, 14 – 17; Opetushallitus 2018, 7.)

Jokaiselle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma hänen aloitettua varhaiskasvatuksen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja sen toteutumisen arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi, miten suunnitelmat ovat toteutuneet. Tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot osallistuvat suunnitelman laatimiseen. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet, jotka tukevat lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi. Siihen kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet. Tärkeää on, että lapsen huoltajan ja henkilökunnan näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä yksilönä että ryhmässä yhdistyvät varhaiskasvatussuunnitelmassa. Suunnitelmaan tulee myös kirjata lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki sekä sen toteuttaminen. Lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet ovat tuen järjestämisen lähtökohtia. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa on tärkeää. Koko henkilökunnan tulee havainnoida ja antaa tukea koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilökunta osallistuu tarpeen mukaan tuen suunnitteluun ja arviointiin. Myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta huomioidaan. Varhaiskasvatuksen järjestäjät ovat vastuussa yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta sekä tarvittaessa monialaisesta yhteistyöstä ja sen toteutumisesta. (Opetushallitus 2018, 10, 33, 54.)

3.2 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vanhempien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö on ollut jo pitkään keskeisenä laatu-kriteerinä varhaiskasvatuksessa. Suuri osa suomalaisista lapsista viettää ison osan päivästänsä varhaiskasvatusyksiköissä, joten vuorovaikutus lapsen vanhempien kanssa on todella tärkeää. Kasvatusyhteistyö on vanhemman oman lapsen tuntemuksen ja kasvattajan ammatillisen asiantuntemuksen vuoropuhelua. Hedelmällisen yhteistyön edellytys on pyrkiä aidosti ammattikasvattajien ja vanhempien tasavertaisuuteen. (Ahonen 2017a, 243.) Toimivan yhteistyön lähtökohta on tuomitsematon suhtautuminen lapsen vanhempiin (Ahonen 2017a, 245). Ideaalitulanteessa varhaiskasvattajien ja vanhempien välille syntyy dialoginen ja luottamuksellinen suhde, jossa sekä lapsen vanhempien että ammattilaisten asiantuntemus nivoutuu yhteen lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhteistyön tarkoituksena on turvallisuuden ja jatkuvuuden turvaaminen lapsen elämässä. (Leskisenoja 2019, 128 – 129.)

Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilökunnan yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Yhteistyö on vuorovaikutteista, jossa huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilöllisyys sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät asiat. Yhteistyö on erityisen merkityksellistä siirtymävaiheissa, silloin kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa eskarin. Yhteistyö on tärkeää myös silloin, kun laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä suunnitellaan ja toteutetaan lapsen kehityksen ja oppimisen tukea. Jos lapsesta herää huoli, luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilökunnan välisen yhteistyön. Huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua yhdessä lapsen kanssa varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2018, 34.)

Aiemmissä tutkimuksissa on tullut ilmi, että toimivan yhteistyön edut sekä lapsen että koko perheen hyvinvoinnille ovat ilmeisiä. Tutkimuksissa on myös havaittu, että silloin, kun vanhempien ja varhaiskasvattajien lapsen kohdistamat odotukset ovat linjassa keskenään, sosiaalisemotionaalista tukea tarvitseva lapsi sopeutuu päiväkotiin paremmin. Hyvä yhteistyösuhde vanhempien ja varhaiskasvatuksen välillä voi myös olla lasta suojaava tekijä perhettä kuormittavassa tilanteessa. (Ahonen 2017a, 244.)

Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeen tunnistamista varhaisessa vaiheessa. Huoltajan kanssa tulee keskustella tuen keskeisistä periaatteista ja tuen saamisen mahdollisuuksista, annettavasta tuesta ja sen toteuttamisen muodoista. Huoltajaa tulee tiedottaa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapselle voidaan antaa tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palveluiden kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vaikkapa vammaispalveluista. Tällöin yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia asianomaisten välillä. Tärkeää on, että palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden, jonka keskiössä on lapsen etu. Lapsi osallistuu yhteistyöhön ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Kaikkien osapuolten välillä toimiva yhteistyö takaa parhaan mahdollisen tuen lapselle. Lapsi saa tarvitsemaansa tukea varhaiskasvatuksessa, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön, sillä monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen etu. (Opetushallitus 2018, 35, 55 – 56.)

4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Moniammatillisen yhteistyön käsite on epämääräinen ja monimerkityksellinen. Käsitettä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta, kuten potilaan, asiakkaan, perheenjäsenen ja työntekijän kesken, moniammatillisessa työryhmässä sekä eri organisaatioissa toimivien työntekijöiden välillä. Asiakas on vastuullinen osallistuja. Yhteistoiminnallisuus kaikkien kesken ja keskinäinen arvostus on ominaista yhteistyölle. (Rekola 2008, 15.) Yleisesti moniammatillinen yhteistyö tarkoittaa eri asiantuntijoiden välistä yhteistä työtä tai tehtävää, jonka ratkaisemiseksi heidän tulee yhdistää tietonsa ja osaamisensa kokonaisuudeksi, jotta asiakas saisi parhaimman hyödyn. Keskeistä on se, miten kootaan ja käsitellään kaikki se tieto ja osaaminen, joka on tarpeellista asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisen käsityksen saavuttamiseksi. Moniammatillisen yhteistyön päämääränä on yhteisen tavoitteen tunnistaminen ja saavuttaminen mahdollisimman onnistuneesti ja tehokkaasti. Yhteistyössä korostuvat sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus. Mitä vaativammasta yhteistyöstä on kysymys, sitä kehittyneempää sosiaalista osaamista tarvitaan. Hyvin toimivassa yhteistyössä voidaan kokea iloa ja tyytyväisyyttä. (Isoherranen, 2008, 27 – 28, 33, 36, 42.)

Moniammatillista yhteistyötä tehdään päiväkodin sisällä koko päivähoiton henkilökunnan kanssa. Päiväkodista ulospäin tehtävää yhteistyötä tehdään erilaisten yhteistyökumppaneiden ja tahojen kanssa, kuten erityislastentarhaopettajien, lastenneuvolan, perheneuvolan, seurakunnan, psykologin, kuntoutusohjaajan, terapeuttien ja sosiaali-toimen kanssa. (Järvinen ym. 2011, 93 – 96.) Kaikki alueelliset ja paikalliset toimijat, joiden kanssa varhaiskasvatus tekee yhteistyötä, ovat varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja. Esimerkkinä opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavat tahot sekä järjestöt, seurakunta, poliisi, ravitsemus- ja siivouspalvelut. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti huoltajien suostumuksella. Tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säännöksiä tulee noudattaa yhteistyötä tehtäessä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 11, 14 – 17). (Opetushallitus 2018, 35, 56.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiot ovat työyhteisöjä, jotka koostuvat useista eri ammattiryhmien asiantuntijoista ja heidän erikoistietämyksestään. Moniammatillisessa tiimissä jokaisen työntekijän, eri koulutuksen saaneen ja mahdollisesti eri organisaatiosta tulevan asiantuntijan, tulee tuoda esille selkeästi oma ammattimainen näkemys asiasta

ja sen perusteluista sekä kyetä työskentelemään yhdessä yhteisen tavoitteen eteen. Yhteistyön toimivuus edellyttää osapuolilta roolien selkeyttä, vastuuta ja päätöksentekoon osallistumista. Lisäksi se edellyttää oman alansa hallitsemista sekä oman asiantuntijuuden mahdollisuuksien ja rajallisuuden ymmärtämistä. Työntekijöiltä edellytetään lisäksi tietojen soveltamisen, jakamisen ja uuden tiedon rakentamisen taitoa. Moniammatillinen yhteistyöosaaminen pohjautuu perusasantuntemukseen, erityisosaamiseen sekä toisten asiantuntijuuden arvostamiseen ja luottamiseen. Organisaatiot, jotka tukevat moniammatillista yhteistyötä, perustuvat tiedon ja asiantuntijuuden valtaan ja ne arvostavat työntekijöiden osallistumista, autonomiaa, tasa-arvoa ja ilmaisuvapautta. (Rekola 2008, 13, 15 – 17.) Yhteistyössä onkin tärkeä käyttää dialogista työtapaa ja kykyä muodostaa ikään kuin yhteinen tarina eri toimijoiden ajatuksista. Eri tahojen tulee sitoutua yhteistyöhön, jotta asiakas saa parhaan mahdollisen avun. Sosiaali- ja terveystalveluja koskeva lainsäädäntö määrittää, että yhteistyötä on tehtävä asiakkaan asioissa. (Mönkkönen 2018, 138 – 139.)

Hyvä johtaminen edistää yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista. Johtamiseen kuuluu koulutus- ja kehittämistyön organisointi, tiedonkulun organisointi, yhteistyön toteutumiseen liittyvät järjestelyt, yhteistyön tavoitteiden asettaminen sekä yhteistyön toteutumiseen liittyvistä ajallisista ja taloudellisista resursseista huolehtiminen. (Rekola 2008, 17.) Moniammatillisen työryhmän vetäjältä vaaditaan siis taitoa yhdistää erilaisia näkökulmia (Mönkkönen 2018, 143).

4.1 Lastenneuvola

Lastenneuvola on yksi tärkeä yhteistyökumppani varhaiskasvatuksessa. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen mukaan lastenneuvolan tehtävänä on auttaa alle kouluikäisten lasten ja heidän perheiden terveyttä ja hyvinvointia sekä pienentää perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan sekä edistetään lasten kasvua ja kehitystä joka alueella, niin fyysisellä, psyykkisellä kuin sosiaalisella alueella. Lisäksi vanhempia tuetaan turvallisessa ja lapsilähtöisessä kasvatuksessa sekä lapsen hyvässä huolenpidossa. Tarvittaessa perheille järjestetään tarkoituksellista tukea ja apua. Lastenneuvolan kautta aletaan järjestää esimerkiksi kuntoutusta tätä tarvitseville. (Terveiden ja hyvinvointilaitos. Lapset, nuoret ja perheet.)

4.2 Sosiaalitoimi

Sosiaali- ja terveystalvet jakautuvat Oulussa perhe- ja aikuissosiaalityöhön. Nuorille, 18–24-vuotialle tulottomille toimeentulotukiasiakkaille on lisäksi nuorten sosiaalipalveluita. Asiakkaita palvellaan hyvinvointikeskuskohtaisesti ja alueittain. (Oulun kaupunki. Sosiaali- ja perhepalvelut. Aikuissosiaalityö.)

Perhesosiaalityön tarkoituksena on tukea alle 18-vuotiaita oululaisten lasten ja nuorten perheiden hyvinvointia ja vahvistaa vanhemmuutta erilaisissa elämäntilanteissa. Haasteita voi olla esimerkiksi lasten kasvatukseen tai päivärytmiin liittyen, vanhempien väsymys, toimintakykyyn vaikuttavat sairaudet, perheen sisäiset ristiriidat, työttömyys, taloudellinen tilanne tai päihteet. Työn tavoitteena on lieventää yhdessä perheen kanssa elämäntilanteen vaikeuksia sekä vahvistaa perheen omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta. Perhettä autetaan sosiaalityön ja sosiaalihojauksen keinoin. Perhetyön ja kotipalvelun lisäksi käytetään kunnan kaikkia muitakin palveluita. Yhteistyötä tehdään perhettä tukevien muiden tahojen ja perheen läheisten kanssa. (Oulun kaupunki. Sosiaali- ja perhepalvelut. Aikuissosiaalityö.)

Aikuissosiaalityön tarkoituksena on tukea oululaisten sosiaalista hyvinvointia, toimintakykyä ja omatoimista suoriutumista erilaisissa elämän ongelmissa. Sosiaalityö auttaa, jos ihminen tarvitsee tukea arkielämän hallinnassa ja suunnittelussa, työllisyyspalveluihin liittyvissä asioissa, asunnon etsimisessä tai asumisen ongelmissa, mielenterveys- tai päihdeongelmissa, äkillisissä kriiseissä tai ihminen tarvitsee ohjausta ja neuvontaa sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvissä asioissa. (Oulun kaupunki. Sosiaali- ja perhepalvelut. Aikuissosiaalityö.)

4.3 Seurakunta

Evankelis-luterilaiset seurakunnat ovat yksi keskeinen yhteistyökumppani varhaiskasvatuksen kanssa. Yhteistyön muodot ja periaatteet varhaiskasvatuksen ja seurakunnan välillä on hyvä kirjata ylös paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jotta yhteistyö ei ole riippuvainen henkilösuhteista tai yksittäisten työntekijöiden näkökulmista, kannattaa se tehdä sopimus pohjaiseksi. Toimivan yhteistyön edellytys on säännölliset yhteistyö-

neuvottelut. Seurakunnan oma toiminta suositellaan toteutettavaksi vasuperusteiden mukaisesti, sillä kirkolla ei ole omaa varhaispedagogiikkaa. (Petäjä & Ojell 2017, 87 – 88.)

Kirkon varhaiskasvatus on Suomen evankelisluterilaisen kirkon toimintaa pääasiassa alle kouluikäisten lasten sekä heidän perheidensä ja läheistensä kanssa. Peruslähtökoh-
tina ovat kristillinen arvopohja ja kokonaisvaltainen ihmiskäsitys, varhaispedagoginen osaaminen ja yhteistyö perheen kanssa tavoitteenaan lapsen ja hänen perheensä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen. Erilainen kerhotoiminta, kuten muska-
rit, taapero-, päivä- ja luontokerhot sekä koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhot ovat keskeinen osa kirkon varhaiskasvatuksen toimintaa. Lapsille on omia kerhoja, mutta myös vanhempien ja lasten yhteiset kerhot ovat tärkeitä. Lisäksi seurakunta järjestää retkiä, leirejä ja erilaisia tapahtumia sekä lapsille että heidän vanhemmilleen. (Petäjä & Ojell 2017, 96.)

Kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus on tuonut haasteita varhaiskasvatuksen toteuttamiseen sekä seurakunnassa että yhteiskunnassa. Keskeinen ajatus vasuperusteis-
sa on, että kaikki lapsiryhmissä esiintyvät kielet, kulttuurit ja katsomukset ovat samanarvoisia keskenään. Erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin tulisi tutustua yhdessä lasten kanssa. Asioita voi ja tulee tarkastella monesta eri näkökulmasta. Tavoit-
teena on edistää lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä sekä keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan. Osaaminen voi vahvis-
tua erilaisten keskustelujen, materiaalien ja toimintaideoiden kautta sekä kunnan ja seu-
rakunnan välisen yhteistyön kautta. (Petäjä & Ojell 2017, 89 – 90; Opetushallitus 2018, 45.)

Opetushallitus ja kirkkohallitus ovat laatineet yhteisen esitteen Seurakunta varhaiskas-
vatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina, jonka sisältämät kumppanuuden korit, yleissivistävä-, perinteiset juhlat-, uskonnolliset tilaisuudet- sekä kasvun ja hyvinvoin-
nin tuki -korit, antavat pelisäännöt kunnan ja seurakunnan väliselle yhteistyölle. Periaat-
teet perustuvat Opetushallituksen ohjeistukseen ja säätelevät yhdessä vasuperusteiden kanssa monipuolisen yhteistyön muotoja ja luonnetta. Tärkeää on ottaa huomioon, mikä luokitellaan uskonnolliseksi tilaisuudeksi ja mikä taas on yleissivistävää opetusta tai katsomuskasvatusta. Tilaisuuksiin, joissa on uskonnon harjoittamisen elementtejä, tulee

kysyä osallistumislupa lapsen huoltajilta. Hyvä yhteistyö ja hyvät pelisäännöt seurakunnan ja kunnan välillä monipuolistavat ja rikastuttavat alueen lasten ja lapsiperheiden elämää. Ne tukevat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kasvua. (Petäjä & Ojell 2017, 91 – 95; Suomen ev.lut. kirkko. Kumppanuuden korit.)

5 VUOROVAIKUTUS JA KOHTAAMINEN

Asiakaspalvelutyössä tasavertainen kohtaaminen ja asiakaslähtöisyyden merkitys nostetaan usein esille. Asiakkaan kohtaaminen on inhimillistä vuorovaikutusta, jossa jokaisella meistä on oma tapamme toimia. Vuorovaikutuksessa yksi tärkeä tekijä on asenne, jolla kohtaamme toisen ihmisen. Asiakkaan kohtaamiselle työn vaikuttavuuden todistaminen luo haasteita ammattilaisen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysalalle omaksutut monet liike-elämän toimintatavat aiheuttavat pelkoa siitä, että asiakkaan auttaminen muuttuu liian taktiseksi kohtaamisen arvostuksen vähetessä. Pelkoa aiheuttaa myös se, että kohtaava läsnäolo muuttuu liian tekniseksi, rutiinien sujuvaksi hoitamiseksi tehokkuusvaatimusten paineessa. (Mönkkönen 2018, 16 – 17.)

Vuorovaikutus on laaja käsite, johon kuuluvat yksilöiden, yhteisöjen, kulttuurien ja organisaatioiden väliset suhteet ja kommunikaatio. Asiakkaan elämässä voi tapahtua suuria muutoksia onnistuneen kohtaamisen seurauksena, jos hänessä itsessään syntyy halu toimia uudella tavalla. Vuorovaikutukseen liittyviä käsitteitä on paljon, kuten verkostoituminen, asiakaslähtöisyys, dialogisuus, moniammatillisuus sekä voimaantuminen ja niitä käytetään eri tavoin eri yhteyksissä, jolloin voi olla vaikea tavoittaa työtapoihin viittaavien termien vivahde-erot. (Mönkkönen 2018, 18 – 19.)

Inhimillinen kohtaaminen perustuu olosuhteisiin ja mielentilaan, suhteeseen itsen sekä suhteeseen toiseen. Olosuhteet ja mielen tila sisältävät sen, millainen tilanne on kohdataessa toisen; oletko kiireinen, väsynyt, stressaantunut, missä kohtaat toisen ja niin edelleen. Suhde itsen luo pohjan sille, millä tavalla toisen ihmisen voi kohdata. Mitä paremmin tuntee itsensä, sitä paremmin voi aidosti kohdata toisen ihmisen. Suhde toiseen perustuu riittävän hyviin olosuhteisiin ja havainnoivaan, hyväksyvään minä -suhteeseen. Ilman läsnä olemisen taitoa inhimillinen kohtaaminen on mahdotonta. (Kallio 2017, 30, 54.)

Inhimillistä kohtaamista ei voi suorittaa teknisesti. On tärkeää pysähtyä kohtaamaan aidosti. Aidon yhteyden kannalta on tärkeää keskittyä toiseen ja olla kiinnostunut toisesta. Silloin kohdattavalle tulee tunne olevansa nähty ja kuultu. Tunnejälki on merkittävä

elementti kohtaamisessa, sillä se säilyy pitkään, vaikka sanoja emme muistaisikaan. Myös katse ja kosketus ovat tärkeitä, sillä ne luovat muun muassa lohtua ja luottamusta. Kun ihminen tuntee olevansa turvassa, hän uskaltaa paljastaa itsestään enemmän ja siten yhteistyö sujuu paremmin. (Kallio 2017, 153, 159, 162, 184, 195, 199.)

Mitä paremmin havainnoimme itseämme vuorovaikutustilanteissa, sitä taitavampia olemme asettumaan hyviin suhteisiin toisten kanssa. On tärkeää antautua läsnä olevaksi ja kuuntelevaksi. Keskeistä kohtaamistilanteissa on se, miten rohkeita olemme ilmaisemaan omaa sisäistä maailmaamme. Hankalatkin asiat tulee sanoittaa ääneen. Tunteiden kokeminen ja niiden välittäminen on väistämätön ja välttämätön osa inhimillistä kohtaamista. Hyvässä, herkässä ja sensitiivisessä kohtaamisessa osapuolet säätelevät toimintaansa toistensa mukaisesti. (Kallio 2017, 156 - 157, 163, 166, 169, 183.)

Vuorovaikutuksen onnistumisessa sekä asiakkaalla että auttajalla on osuutensa. Tapauksissa ammattilainen hyödyntää sekä kokemuksen että ammattikäytäntöjen kautta syntynyttä tietoa, miten toinen kannattaa kohdata eri tilanteissa. Kaikki voivat kehittyä vuorovaikutustaidoissa, sillä niissä ei voi tulla koskaan täysin valmiiksi. Oleellista on puhua sellaista kieltä, jota asiakas ymmärtää. (Mönkkönen 2018, 20 – 22, 29.)

Vaikka haluaisimme luoda tasavertaisen suhteen asiakkaaseen, se on kuitenkin lähtökohdiltaan epäsymmetrinen, sillä ammatillista työtä tehdään aina jossakin organisaatiossa, joka määrittelee kohtaamisen ehdot. Vuorovaikutus rakentuu erilaisten, vastavuoroisten suhteiden yhdistelmässä. Ihmiset tällöin vaikuttuvat ja vaikuttavat toisiinsa sekä vastaavat omalla tavallaan itseensä kohdistuviin odotuksiin. (Mönkkönen 2018, 50, 94.)

6 LAPSI- JA PERHEPALVELUIDEN MUUTOSOHJELMA

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, LAPE, (2016 – 2018) on ollut yksi edellisen hallituksen kärkihankkeista, jota johtaa sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos on vastannut ohjelman toimeenpanon tuesta. Uudistuksessa on pyritty ensisijaisesti parantamaan lasten etuja ja oikeuksia sekä tukemaan vanhemmuutta. Hanke jatkuu edelleen. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma.)

Muutosohjelman tavoitteena on koko perheen hyvinvoinnin tukeminen sekä lapsille ja nuorille suotuisien olosuhteiden luominen kasvuun ja oppimiseen. Painopiste on haluttu siirtää ennalta ehkäiseviin toimiin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon. Palvelut on tarkoitettu tuoda perheen lähelle. Perheet halutaan myös kohdata paremmin. Toimintakulttuuria uudistetaan hallinto- ja ammattikuntakeskeisyydestä lapsi- ja perhelähtöisyyteen. Ammattilaisten halutaan toimivan yhteistyössä sekä vahvistavan vanhemmuuden tukemista ja kasvua tukevia ihmissuhteita. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ohjelman kuvaus; Aula ym. 2016, 2.)

Muutostyö on kansallista ja maakunnallista. Muutosohjelma tekee kehittämistyötä sosiaali- ja terveystoimen, sivistystoimen sekä järjestöjen ja seurakuntien yhteistyönä, jota sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaavat yhdessä. Muutosohjelma ohjaa, kouluttaa, verkostoi, innovoi sekä juurruttaa toimintamalleja kuntien ja maakuntien toimintaympäristöihin. Lapset, nuoret ja heidän vanhempansa halutaan osallistaa muutostyöhön. Työ on tarkoitus tehdä pitkäjänteisesti yli hallituskausien. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ohjelman kuvaus.)

Kansallisessa kehittämistyössä uudistetaan esimerkiksi lasten hyvinvoinnin seurannan tietopohjaa, asiakastiedon sujuvaa jakamista, verkostojohtamisen malleja sekä tuetaan toimintakulttuurin muutosta (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE -Kuvaus).

Pohjois-Pohjanmaalla hankkeen tavoitteena on tukea kokonaisvaltaista toimintakulttuurin ja ajattelumallin muutosta, joka liittyy lasten, nuorten ja perheiden arkeen ja palveluihin. Lisäksi hyväksi koetut käytänteet ja toimintamallit pyritään levittämään koko

maakuntaan. Toimiva arki lapsille ja perheille Pohjois-Pohjanmaalla -hanke on vastannut muutoksen toimeenpanosta Pohjois-Pohjanmaalla. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Maakuntahankkeet; Toimiva arki.)

Pohjois-Pohjanmaalla on toteutettu neljää LAPE -kehittämiskokonaisuutta ja jokaiselle kokonaisuudelle on laadittu omat täsmälliset tavoitteensa. Jo syntyneitä sekä hyväksi havaittuja lasten ja perheiden hyvinvointia edistäviä käytänteitä on levitetty ja juurrutettu kaikkien kuntien käyttöön. Keskeisimpiä toimintamalleja, joita edelleen hyödynnetään, on muun muassa Lapset puheeksi -toimintakokonaisuus. Tukea halutaan lisätä erityis- ja vaativimman tason palveluiden ja peruspalveluiden yhdyspintaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Maakuntahankkeet.)

Pohjois-Pohjanmaan viiteen jaetuilla alueilla on ollut kaikissa omat LAPE -kehittämissyhmänsä. Käytännön toteuttajina toimivat hankehenkilöstö, kuntien LAPE -ryhmät, kuntien eri palvelusektorit, sote-maakuntavalmistelijat, hankkeen ohjausryhmä, alueelliset kehittämissyhmät, kolmannen sektorin ja seurakuntien toimijat sekä tietenkin lapset, nuoret ja perheet itse. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Maakuntahankkeet.)

6.1 Perhekeskukset

Perhekeskusten on tarkoitus koota lapsiperheiden palvelut yhteen sekä verkostoida ne toimivaksi ja yhteen sovitetuksi kokonaisuudeksi. Nykyään hajallaan olevat palvelut, kuten äitiys- ja lastenneuvola sekä muut lapsiperheiden terveyspalvelut, kotipalvelu, perhetyö ja perheneuvola, lapsioikeudelliset palvelut, varhaiskasvatus sekä järjestöjen ja seurakuntien työ verkostoidaan paremmin perheille saatavissa olevaksi palveluksi. Tarkoitus on, että ne ovat mahdollisimman lähellä lapsia, lapsiperheitä ja heidän arkeaan. Monet perhekeskukset kehittävät palveluja myös kouluikäisille ja nuorille. Palveluja on tarjolla kaikenikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Perhekeskukset; Toimiva-arki. Lape-kehittämistyö. Perhekeskus; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Perhekeskus.)

Perhekeskusten tehtävä on sekä edistää että seurata lapsen ja perheen terveyttä ja hyvinvointia, tukea vanhempia vanhemmuudessa ja parisuhteessa, ottaa huomioon monikult-

tuuristen perheiden erityistarpeet, antaa varhaista tukea ja hoitoa, joka edellyttää nopeaa apua ja helppoa palveluihin pääsyä, auttaa vanhempia eroamaan sovinnossa, ehkäistä lähisuuhdeväkivaltaa ja toimia yhteisöllisenä kohtaamispaikkana. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Perhekeskukset; Toimiva-arki. Lape-kehittämistyö. Perhekeskus.)

Lapset, nuoret ja perheet saavat siis moniammatillista apua perhekeskuksista. Paljon palveluita tarvitsevilla on omatyöntekijä, joka ottaa vastuun palveluiden koordinoinnista ja jatkuvuudesta. Perhekeskusten palveluiden lisäksi perheet voivat saada tukea erityis- palveluista, joiden tavoitteena on vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden omia voimavaroja, kuten vanhemmuutta, ratkaisuja erolanteessa ja perheväkivallan ehkäisyä. Tämä kaikki edellyttää sekä organisoitua että toimivaa johtamista ja toimimista. Eri aloilla ja palveluissa toimivien henkilöiden työ tulee sovittaa yhteen niiden linjausten mukaisesti, jotka on sovittu yhdessä. Tärkeää on, että toimijoiden osaamista vahvistetaan, toimintakulttuuri uudistetaan LAPE -ohjelman periaatteiden mukaiseksi ja kokonaisuuden koordinaatiosta huolehditaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Perhekeskukset; Toimiva-arki. Lape-kehittämistyö. Perhekeskus.)

6.2 Varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset

Varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset tukevat oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia. Ne haluavat vahvistaa rooliaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä kaverisuhteiden tukena. Projektisuunnitelma varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena sisältää kehittämistyötä, joka tukee lasten ja nuorten arjen kehitysympäristöjä tekemään yhteisöllistä ja yksilökohtaista opiskeluhoito- ja hyvinvointityötä tavoitteellisesti ja vaikuttavasti. Lapset ja nuoret osallistuvat palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin, jotta yksilökohtaiset palvelut voidaan järjestää lapsi- ja nuorisolähtöisesti. Myös vanhemmat osallistetaan arjen hyvinvointityöhön. Tavoitteena on myös valmistautua sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tuottamaan lasten, nuorten ja perheiden palvelujen toimintaympäristön muutokseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset; Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.) LAPE -muutosohjelmalla edistetään ja tuetaan varhaiskasvatuspalvelujen ja koulun hyvinvointiajattelua, osallisuutta, toimivaa yhteisöllistä oppilashuoltoa, perhekeskusmallin rakentumista sekä erityisen- ja vaativan tason palve-

luiden kanssa rakentuvaa yhteistyötä. (Toimiva-arki. Lape-kehittämistyö. Varhaiskasvatus ja koulu.)

Entistä parempi tuen ja palvelun tarpeisiin vastaaminen ja niiden tunnistaminen varhaiskasvatuspalveluissa, kouluissa ja oppilaitoksissa ennaltaehkäisiksi ongelmien syntyä ja vaikeutumista varhaisessa vaiheessa. Tämä on erityisen tärkeää varsinkin niille lapsille ja nuorille, joilla on elämässään haasteita. Hyvä ja toimiva yhteistyö suojaa mielen-terveyttä, vahvistaa hyvinvointia ja turvallisuutta sekä luo hyvän pohjan ja edellytykset oppimiselle. (Toimiva-arki. Lape-kehittämistyö. Varhaiskasvatus ja koulu.)

6.3 Toimintakulttuurin muutos

Lapsi- ja perhepalvelut ovat muutoksessa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutoksiin vaikuttaa sotepalveluiden järjestäytyminen. Se, miten ne järjestetään, on vielä täysin epävarmaa. Sivistystoimen ja soten palveluiden lapsi- ja perhelähtöisyys vaatii joka tapauksessa yhteistä toimintakulttuuria. Edellisen hallituksen aikana suunniteltiin, että lasten ja perheiden sotepalvelut siirtyvät vuonna 2020 maakunnille ja sivistys- ja opetustoimi jäävät kuntiin. Toimintaympäristön muutos edellyttää vahvaa ja yhtenäistä kansallista strategista tahtotilaa, jonka keskiössä on lapsen, nuoren ja perheen hyvinvointi ja arjen toimivuus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.)

Tavoitteena on lapsiystävällinen kunta ja maakunta, jonka toimintakulttuuri hallinnossa ja päätöksenteossa uudistuu niin, että se perustuu lapsen oikeuksiin ja tietoon. Työn lähtökohtana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Lapsia ja nuoria kuullaan heitä yleisesti koskevissa asioissa ja siten tuetaan heidän osallisuuttaan. Luottamushenkilöitä, viranhaltijoita sekä lasten ja perheiden parissa toimivia ihmisiä tiedotetaan ja koulutetaan lapsen oikeuksista, jotta he ymmärtävät niihin liittyvät velvoitteet omassa työssään. Lapsivaikutusten arviointi on käytössä, jotta saataisiin varmistettua lapsen oikeuksien toteutuminen sekä se, että päätökset ja toimenpiteet ovat johdonmukaisia ja laaditun hyvinvointisuunnitelman mukaisia. Kunnan, maakunnan tai valtion talousarvioita tulee tarkastella lapsenoikeusnäkökulmasta. Luo luottamusta – suojele lasta -verkkokoulutus ja -opas tukee toimintakulttuurin uudistumista. Perheystävälliset työpaikat ja niiden toimintamallit tukevat työn ja muun elämän yhteensovittamista. (Sosiaali- ja terveystoimi-)

nisteriö. LAPE. Kohti lapsiystävällistä maakuntaa ohjeistus; Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Toimintakulttuuri)

6.4 Kansallinen kehittämistyö

Sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, oikeusministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä opetushallitus tekevät kansallista kehittämistyötä. Se sisältää tiedon keskitettyä keräämistä ja jakamista, selvityksiä ja säädöstyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Kansallinen työ.)

Toimivuuden juurruttamiseksi ja takaamiseksi on kehitetty vanhemmuuden tuen menetelmiä, joita lasten parissa toimivat ammattilaiset voivat hyödyntää tukeakseen vanhempia. Menetelmiä on koottu Kasvun tuki –verkkopalveluun. (Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Kansallinen työ.) Suomen Mielenterveysseura ja Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiö (ITLA) vastaavat työmenetelmien levittämisestä. Työmenetelmien käyttöä ja niiden valmentamista tarjotaan etenkin neuvolan, perheneuvolan, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ammattilaisille. Menetelmien avulla voidaan täydentää varhaiskasvatus- ja perusopetuslaissa sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettyjen lapsen oppimisen, hyvinvoinnin ja kasvun tuen toimintatapoja ja suunnitelmia. Menetelmiä on jo jonkin verran käytössä ympäri Suomen, mutta niitä ei ole aiemmin levitetty suunnitelmallisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö 2017b.)

Lasten ja perheiden palveluista vastaavilla viranomaisilla ei ole ollut yhteistä sähköistä tietojärjestelmää, joten tiedonkulku on ollut välillä huonoa. Sen takia LAPE:n työryhmä on luonut mallin, jossa yhteiseen tietojärjestelmään tallennettaisiin asiakasta koskeva suunnitelma, jonka eri alojen ammattilaiset laativat yhteistyössä asiakkaan kanssa. Myös kolmannen sektorin ja tukihenkilöiden osallistuminen suunnitelman laatimiseen ja käsittelyyn mahdollistuu sellaisissa tilanteissa, kun lapsi, nuori tai perhe sitä toivoo. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö 2017a.)

6.5 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos haluaa uudistaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tietopohjaa muun muassa Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tutkimuksella. Sen tarkoituksena on tuottaa monipuolista tutkimustietoa pienten lasten ja perheiden hyvinvoinnista, terveydestä, palvelujen käytöstä sekä palvelukokemuksista. Tutkimus kohdistuu vuorotellen 3 – 4 kuukauden ikäisiin vauvoihin ja 4-vuotiaisiin lapsiin perheineen. Se toteutetaan joka toinen vuosi. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa lasten huoltajilta ja ottaa selvää, mitä lapsiperheille oikeasti kuuluu. Huoltajilta kysytään muun muassa ovatko he saaneet haluamiaan palveluja ja tukea, mitä mieltä he ovat palveluista, kuullaanhan lapsiperhepalveluissa mitä asiaa pienillä lapsilla ja heidän huoltajillaan on, miten perhe on mukana kotikuntansa toiminnassa, kokevatko lapset ja heidän vanhempansa yksinäisyyttä sekä pääsevätkö lapset osallistumaan harrastustoimintaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimus ja kehittäminen. Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tiedonkeruu)

7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyömme lähtökohtana meillä oli kiinnostus tutkia, miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen perheiden kanssa sekä varhaiskasvatuksen ja yhteistyötahojen välillä toimii Oulussa. Tavoitteena oli saada tietoa, miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat varhaiskasvatuksen ja eri toimijoiden välillä sekä vanhempien ja työntekijöiden välillä tällä hetkellä.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset:

1. Miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat varhaiskasvatuksen ja eri yhteistyötahojen välillä?
2. Miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat perheiden kanssa?

8 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Laadulliseen tutkimukseen sisältyy useita erilaatuisia tutkimuksia. Laadullista tutkimusta voidaan määritellä ainakin 34 erilaisella tunnusmerkillä sekä muutamalla aineistonkeruumenetelmällä. Aineistonkeruumenetelmistä useimmin mainittuja ovat osallistuva havainnointi, syvähaastattelu ja kirjallisen aineiston analyysi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 9 – 10.)

Laadullisessa tutkimuksessa teorian merkitys on suuri. Tutkimuksissa tehdään jako teoreettiseen ja empiiriseen tutkimukseen. Molemmat voivat tutkia samaa ilmiötä, mutta eri näkökulmista, jolloin puhutaan tutkimustyyppeihin sisältyvistä erilaisista analyysimuodoista. Empiirisessä analyysissä aineiston keräämis- ja analyysimetodit korostuvat. Niiden kuvaaminen antaa lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimusta. Se on myös oleellinen osa tutkimuksen uskottavuutta. Teoreettisessa analyysissä voidaan edetä niin, että ensimmäiseksi herätetään ongelma, toiseksi selkeytetään ehkä monimutkaisiakin näkemyksiä, eritellään ja muotoillaan niitä, kolmanneksi arvioidaan saatujen näkemysten pätevyyttä. Teoreettisessa tutkimuksessa keskeistä uskottavuuden kannalta on se, kuinka kattavasti lähdeaineistoa käytetään. Lähteet voivat olla vain tieteellisesti olennaisia tai asiaan kuuluvia. Teoreettisessa analyysissä korostuu, kuka on sanonut mitä ja milloin, kun taas empiirisessä tiedonantajien tunnistettavuus yksilöinä häivytetään. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 19 – 22.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusasetelman rajaaminen on välttämätöntä, jotta tutkijat löytävät mielekkään ja selkeän ongelmanasettelun (Kiviniemi 2010, 73). Tämä oli meidän työssämme haastavaa, sillä halusimme tutkia aihetta monesta eri näkökulmasta. Lisäksi myös haastattelemamme henkilöt suosittelivat meitä laajentamaan tietoisuuttamme useammilla haastatteluilla kuin me teimme.

Havaintojen teoriapitoisuus on yksi tutkimuksen peruskulmakivistä. Sillä tarkoitetaan sitä, että se, millainen on yksilön käsitys ilmiöstä, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Joten tutkimustulokset eivät ole käytetystä havainnointimenetelmästä tai käyttäjästä irrallisia. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 20.)

Haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto ovat laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä. Niitä voi käyttää vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdistelystään tutkittavan ongelman ja tutkimusvoimavarojen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71.) Olemme käyttäneet tässä opinnäytetyössämme haastattelua, kyselyä ja havainnointia. Niistä saatuja tietoja olemme peilanneet keräämäämme teoriatietoon.

Kun haluamme saada tietää, mitä ihminen ajattelee jostakin asiasta, on järkevää kysyä häneltä. Tällöin käytämme tiedonkeruumenetelmänä joka haastattelua tai kyselyä. Niiden ero liittyy tiedonantajan toimintaan tiedonkeruuvaiheessa. Haastattelussa haastatteli esittää suullisesti kysymyksiä ja kirjaa ylös haastateltavan ajatukset, kun taas kyselyssä tiedonantajat täyttävät itse heille suunnatun kysymyslomakkeen. Haastattelun etu on joustavuus, sillä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Haastattelussa kysymykset voidaan myös esittää siinä järjestyksessä kuin tutkija haluaa. Haastattelua ei myöskään ymmärretä tietokilpailuksi. Tärkeintä on saada tietoa mahdollisimman paljon halutusta asiasta. Haastattelukysymykset tai -aiheet kannattaakin antaa tiedonantajalle hyvissä ajoin, jotta hän voi tutustua niihin rauhassa ennen varsinaista haastattelutilannetta. Ja näin pystyy antamaan mahdollisimman laajan ja kattavan vastauksen. Haastattelun etuihin kuuluu myös se, että haastatteli voi samalla havainnoida haastateltavan sanomisia, sitä miten hän sanoo sanottavansa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 72 – 73; Eskola & Vastamäki 2015, 27 – 30.) Tässä opinnäytetyössä me käytimme haastattelua yhtenä tiedonhankintamenetelmänä juuri sen hyvien etujen vuoksi. Haastateltavia oli kaksi, joilta saimme paljon tärkeää tietoa.

Lomakehaastattelulla, teemahaastattelulla ja syvähaastattelulla voidaan tutkia erilaisia ilmiöitä ja hakea vastauksia erilaisiin ongelmiin. Lomakehaastattelussa kysytään tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä kysymyksiä. Teemahaastattelussa halutaan saada merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimusasettelun mukaisesti. Syvähaastattelussa käytetään avoimia kysymyksiä ja siinä korostuu tutkittavan ilmiön mahdollisimman perusteellinen avaaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 74 – 76.) Myös Kanasen teoksessa (2017, 88 - 92) tulee esille haastattelumenetelmät ja niiden käyttötarkoitukset.

8.1 Opinnäytetyön toteutus

Opintojemme kuluessa meille selvisi, että perheiden kohtaamisessa ja yhteistyössä heidän, varhaiskasvatuksen ja yhteistyötahojen välillä on ollut haasteita. Kuitenkin niiden toimivuus on lapsen ja perheiden hyvinvoinnin vuoksi todella tärkeää. Opinnäytetyömme teemaksi valikoitui miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen perheiden kanssa sekä varhaiskasvatuksen ja yhteistyötahojen välillä toimii Oulussa. Saimme Oulussa järjestetyllä OSKE-torilla yhteyden Lapsirikas -hankkeen vetäjiin ja heidän kauttaan LAPE-kärkihankkeen projektipäällikköön. Projektipäälliköltä saimme vinkkejä keihin ihmisiin kannattaa ottaa yhteyttä, jotta työmme etenee. Laadullinen tutkimus on prosessi, jonka vaiheet ja ratkaisut jäsentyvät vähitellen tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2010, 70). Näin oli myös meidän työssämme.

Teemme siis yhteistyötä Sosiaali- ja terveysministeriön alaisen LAPE- kärkihankkeen kanssa, jota hallinnoi Pohjois-Pohjanmaan liitto. Liiton kärkihankkeesta olemme saaneet luvan käyttää heidän Auta Lasta ry:n kanssa yhdessä toteuttamansa perheille suunnatun palvelukokemuskyselyn aineistoa (Lapsiperheiden toimiva arki -kysely) opinnäytetyössämme. Kysely on valmistunut keväällä 2018. Perheille suunnattu kysely on hyvin laaja ja opinnäytetyössämme keskitymme vain meidän aiheeseemme liittyviin kysymyksiin.

Haastattelimme opinnäytetyötämme varten Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajaa ja Hiukkavaaratalon sosiaalityöntekijää. Heiltä saimme ajankohtaista tietoa varhaiskasvatuksen toimivuudesta Oulussa, varhaiskasvatuksen yhteistyötahoista, niiden toimivuudesta, perhekeskuksen toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Lisäksi olemme tehneet kyselyn erään oululaisen päiväkodin varhaiskasvatuksen työntekijöille, jotta saimme työntekijöiden näkökulman aiheeseemme.

Tapasimme Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajan Oulu-kympissä. Teimme haastattelun erillisessä huoneessa, jossa ei ollut muita henkilöitä kuin haastateltava ja me haastattelijat. Kysyimme luvan haastattelun nauhoittamiseen. Mielestämme haastateltava oli ilmeisen ilahtunut aiheestamme. Haastattelutilanteessa oli avoin ilmapiiri. Halusimme kysyä varhaiskasvatuksen johtajalta muun muassa Oulun varhaiskasvatuksen toimivuus-

desta ja yhteistyöstä eri yhteistyötahojen kanssa, perhekeskustoiminnasta sekä vuorovaikutuksen toimivuudesta eri toimijoiden välillä. (Liite 2)

Olisimme halunneet haastatella opinnäytetyöhömme Hiukkavaaratalon johtajaa, mutta hän ei ollut työkiireidensä vuoksi käytettävissä. Onneksemme pääsimme haastattelemaan talon sosiaalityöntekijää. Tapasimme hänet Hiukkavaaratalolla hänen työhuoneellaan. Haastattelutilanteessa läsnä olimme me haastattelijat sekä haastateltava. Ilmapiiri oli mielestämme mutkaton ja avoin. Halusimme kysyä häneltä muun muassa Hiukkavaaratalon toiminnasta ja -talon yhteistyötahoista sekä perhekeskustoiminnasta. Lisäksi meitä kiinnosti miten yhteistyö ja vuorovaikutus toimivat eri tahojen välillä ja onko perhekeskustoiminta auttanut yhteistyön toimivuudessa sekä miten perheet on otettu toimintaan mukaan. (Liite 3) Haastateltava antoi meidän käyttöömme oman Helsingin yliopistoon tekemänsä lopputyön “Hiukkavaaratalo perheille, monialaisen työn ja perhekeskeisyyden vahvistaminen”.

Yhteen haastatteluun meni aikaa noin 45 minuuttia. Olimme välittäneet kysymykset sähköpostitse jo etukäteen haastateltaville ja näin ollen he olivat saaneet aikaa tutustua kysymyksiin sekä miettiä vastauksia niihin rauhassa. Haastattelutilanteessa kerroimme itsestämme ja opinnäytetyömme tarkoituksesta sen, mitä haastateltavat halusivat kysyä. Kysyimme myös haastateltavilta luvan nauhoitukseen. Kerroimme, että käytämme vastauksia vain tähän tutkimukseen, jonka jälkeen ne hävitetään.

Avoimiin kysymyksiin päädyimme siksi, että haastateltavat saivat kertoa sen, mitä halusivat. Avoimet kysymykset myös mahdollistivat meidät tekemään tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä saatuihin tietoihin. Haastattelujen jälkeen muutimme ne tekstimuotoon, jotta niitä oli helpompi tarkastella ja analysoida.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalta taas halusimme kysyä yhteistyön tahojen toimivuudesta ja kehittämistarpeista sekä henkilökunnan ja perheiden vuorovaikutuksesta ja kohtaamisesta henkilökunnan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle teimme avoimet kyselykaavakkeet (Liite 4), joihin he saivat vastata yksin tai yhdessä oman ryhmän työntekijöiden kesken. Avoimiin kyselykaavakkeisiin päädyimme siksi, että he pystyivät vastaamaan niihin silloin, kun itsellä tai ryhmällä oli siihen aikaa. Kaa-

vakkeet olivat nimettömiä. Kerroimme kaavakkeita jakaessamme, että vastauksia käytetään vain tähän opinnäytetyöhön, jonka jälkeen ne tuhotaan.

Lapsiperheiden toimiva arki -kysely oli hyvin laaja. Paneuduimme kyselyssä lähinnä avoimiin kysymyksiin: Mitä muuta perheet ovat halunneet kertoa kokemuksista lapsiperhepalveluista ja mitä kehittämisideoita perheille olisi arjen tuen tai muiden palveluiden järjestämiseksi. Näistä keräsimme varhaiskasvatukseen ja yhteistyötahoihin liittyviä vastauksia, joita toimme esille ja analysoimme muiden kyselyjen ja haastattelujen kanssa. Kävimme myös muita kyselyn vastauksia läpi, jotka koskivat varhaiskasvatusta.

Aineiston analysoinnissa käytimme sisällönanalyysia. Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset ovat tutkimuksen ydinasia, johon tähdätään tutkimusta aloittaessa. Tallennettu laadullinen aineisto on hyvä kirjoittaa puhtaaksi eli litteroida. Aineistoa aletaan analysoida sen jälkeen, kun se on kerätty ja järjestetty. Aineistoa voidaan analysoida selittämiseen pyrkivällä tai ymmärtämiseen pyrkivällä lähestymistavalla. Tavallimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskustelunanalyysi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 221 – 224.)

Sisällön analyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sillä myös pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. Sen avulla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103 – 108.)

9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Yksi tärkeä eettistä toimintaa ohjaava arvo on ihmisarvo. Perustuslaissa säädetään kansalaisten perusoikeudesta, joka ohjaa asiakastyötä. Sosiaalitoimen eettisiä periaatteita ovat ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus, itsenäisyys ja elämänhallinta, syrjinnän ja väkivallan vastustaminen, syrjäytymisen ehkäisy, asiakkaan yksityisyyden suojaaminen, asiakkaan osallisuus ja asiakkaan itsemääräämisoikeus. Eettisiä näkökulmia täytyy tarkastella yhteiskunnan ja organisaatioiden rakenteiden, yksilöiden ja yhteisöjen kannalta laajasti. (Mönkkönen 2018, 37 – 39.)

Teoriaosuutta työstäessämme etsimme tietoja eri lähteistä ja kokosimme niistä parhaan ymmärryksemme mukaan kokonaisuuksia työhömmä. Emme ole tietoisesti plagioineet tai vääristelleet toisten kirjoittajien tekstiä, sillä se on kiellettyä. Tutkija Stephen Water- sin mukaan tutkijan tulee miettiä voiko minun tutkimukseni vahingoittaa jotain toista tutkijaa tai tekijää (Bell 2003, 40). Olemme myös pyrkineet olemaan tämän opinnäyte- työmme sisällössä rehellisiä. Pietarisen (2002, 59) mukaan tutkimuksen perustehtävä on luotettavan tiedon tuottaminen.

Haastatteluistamme jäi tunne, että haastateltavat vastasivat rehellisesti haluamiimme kysymyksiin. Koimme, että keskustelut haastateltavien kanssa olivat avoimia ja he pystyivät jakamaan ne asiat, jotka itse halusivat. Virhetulkintojen mahdollisuus on toki aina olemassa, vaikka me pystyimme tekemään haluamiimme kysymyksiin tarkentavia ky- symyksiä. Myös haastattelujen nauhoittaminen helpotti halutun asian uudelleentarkis- tamista. Ainahan on mahdollista tulkita vastauksia toisella tavalla kuin haastateltava on tarkoittanut. Mietimme kuitenkin myös sitä, antoivatko haastateltavat täysin rehellistä kuvaa kaikista kysymistämme asioista esimerkiksi sen vuoksi, että heillä oli paine ker- toa omasta alastaan kaunistellummin kuin asia todellisuudessa on. Halusimme luottaa siihen, että haastateltavat olivat rehellisiä antamissaan vastauksissa.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan kyselyvastauksista jäi kuva, että he olivat pystyneet vastaamaan avoimesti ja pelkäämättä muiden reaktioita. Haastetta vastaamiseen saattoi aiheuttaa se, että työaikana ei ollut kovinkaan rauhallista vastata kysymyksiin. Avoimis- sa kyselykaavakkeissa on nähtävissä kaikki se, mitä vastaaja halusi kirjoittaa paperille. Emme pystyneet tekemään tarkentavia kysymyksiä minkään vastauksen kohdalla.

Lapsiperheiden toimiva arki -kyselystä käsitelimme suurimmalta osin avoimia kysymyksiä, jolloin meillä oli nähtävillä se, mitä vanhemmat olivat kirjoittaneet. Uskomme, että he antoivat rehelliset vastaukset vastatessaan kyselyyn. Kyselyyn vastasi niin suuri joukko ihmisiä, ettei kenelläkään ollut pelkoa joutua tunnistetuksi vastauksista. Voihan olla, että vanhemmat, joilla on ollut negatiivisia kokemuksia, eivät vastanneet kyselyyn. Näin ollen heidän äänensä ei kuulunut.

Olemme kertoneet haastattelutilanteista rehellisesti ja kuvanneet olosuhteet, joissa haastattelut tehtiin, niin hyvin kuin olemme osanneet. Hirsjärven ym. (2009, 232) teoksesta ilmenee, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija on selostanut tarkasti tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimuksemme tuloksia lukiessa pitää ottaa huomioon se, että kyselyt tehtiin vain yhden oululaisen päiväkodin henkilökunnalle. Haastatteluista saa varmasti hyvän kuvan Oulun varhaiskasvatuksesta, yhteistyötahoista ja niiden toimivuudesta. On kuitenkin tiedostettava, että joku toinen haastateltava olisi voinut vastata eri tavalla. Lisäksi toinen haastattelija olisi saattanut nähdä ja mieltää totuuden eri lailla (Patton 2002, 543) sekä painottaa muita aineistosta löytyviä asioita ja ulottuvuuksia kuin me (Kiviniemi 2010, 83). Perhekeskusmalli on vasta rantautumassa Ouluun, joten sen toteuttamisessa on ymmärrettävästi kehittämistä ja parantamista. Sosiaalityöntekijän vastaukset kuitenkin kertovat mielestämme tämän hetken tilanteen rehellisesti.

10 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tekemiemme haastattelujen, samoin kuin Lapsiperheiden toimiva arki- ja päiväkodin henkilökunnan kyselyiden vastausten perusteella varhaiskasvatuksella menee hyvin. Tietenkin aina on parannettavaa. Kehittämistyötä tehdään monin eri tavoin. Vanhempien mielipiteitä pidetään tärkeinä ja toimintaa pyritään kehittämään myös heidän tarpeidensa mukaan. Varhaiskasvatusjohtajan mukaan

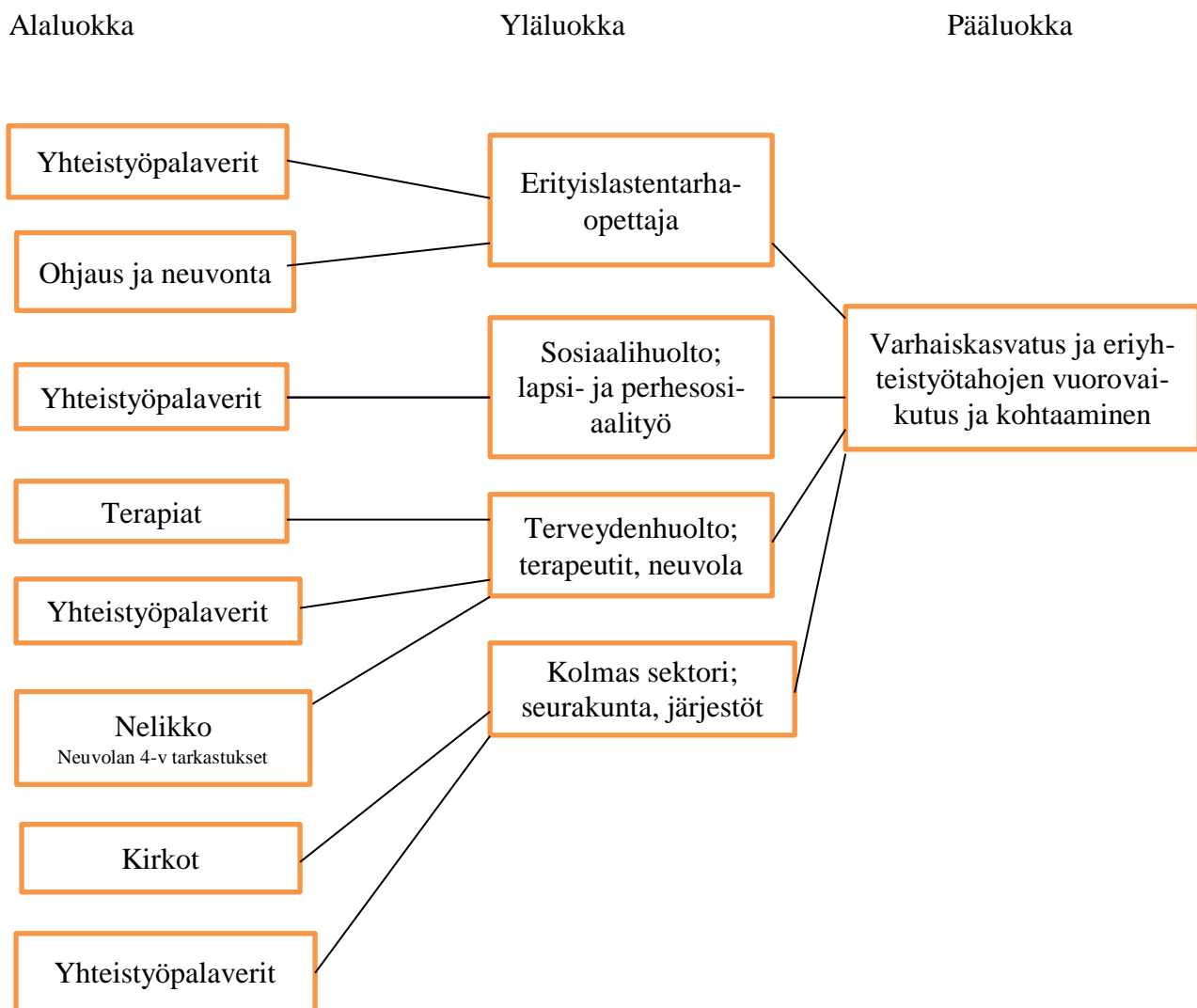
Yksin kukaan ei tänä päivänä voi tehdä. Yhteistyön tekeminen on kaiken A ja O. Yhdessä tekemällä saadaan enemmän tehtyä. Minun näkökulmasta yhteistyö toimii hyvin.

Haastatteluissa tulee ilmi, että yhteistyön muotoja on useita. Välillä yhteistyö on haastavaa eri lakien vuoksi. Varsinkin lastensuojelulaki rajoittaa monissa tilanteissa yhteistyötä, koska salassapitovelvoitteet ovat hyvin tarkkoja (Terveysten ja hyvinvoinnin laitokset. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus). Tämä nousee myös varhaiskasvatushenkilökunnan vastauksissa esille. Yhteistyön tekemiseen ja sujumiseen tarvitaan monia eri ammattilaisia ja yhteistyötahoja. Haastattelujen ja kyselyn vastausten perusteella yhteistyön sujuminen ja sen parantaminen esimerkiksi lakien yhteensovittamisen kautta nousi yhdeksi kehittämisasiheeksi.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalta nousi monia kehitysehdotuksia, joita olisi hyvä viedä eteenpäin paikallisesti tai alueellisesti. Esimerkiksi sosiaalityön kanssa tehtävää yhteistyötä olisi syytä parantaa ja tehdä siitä vastavuoroisempaa lakipykälien puitteissa. On kuitenkin selvää, että jos päivähoito ja sosiaalitoimi ovat lapsen elämässä mukana, olisi päivähoidon syytä tietää suunnitelmista ja apukeinoista, joita sosiaalipuolelta on tehty tai suunniteltu, sillä lapsi on suuren osan päivää päiväkodissa ja voi reagoida myös poikkeavasti päiväkotiaikana. Jos henkilökunta ei saa tietää sijoituksessa ilmenneitä ongelmia, heidän on vaikea auttaa lasta.

Koulun kanssa tapahtuvaa yhteistyötä tulisi myös kehittää, mutta tähän olikin tulossa Lähikoulu yhteistyöhön -kehittämissuunnitelma, josta toivotaan löytyvän keinoja koulun ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa haluttiin kehittää yhteistyötä, vaikka se vastausten perusteella toimi hyvin. Erityislastentarhaopettajaan (veo) saatiin nopeasti yhteys. Henkilökunta kuitenkin haluaisi, että veo

kävisi enemmän päiväkotiryhmissä seuraamassa lapsia, jolloin henkilökunta saisi lisäohjeita haastaviin tilanteisiin. Tällöin myös veo näkisi paremmin, miten lapset toimivat omassa ryhmässään ja hänen olisi helpompi kertoa palavereissa lapsen toimimisesta ja käyttäytymisestä ryhmässä.

Kuvio 1. Varhaiskasvatus ja eri yhteistyötahojen vuorovaikutus ja kohtaaminen

Lapsiperheiden toimiva arki -kyselyn vastauksista ja analyysistä nousi esille, että perheet olivat saaneet eniten tarpeisiinsa vastaavaa palvelua varhaiskasvatuksesta. Palvelua oli myös saatu riittävästi ja tarpeeksi pitkään. Tuloksista nousi myös useita kehitettäviä asioita ja vanhempien toiveita. Perheet toivoivat niin sanottuja matalankynnyksen palveluita ja tietoa, mistä apua voisi hakea. Perheet myös toivoivat, että yksi henkilö ottaisi

kokonaisvaltaisen vastuun lapsen asioiden hoidosta, jotta perhe tietäisi kenen puoleen kääntyä hankalissa asioissa.

Vaikka perheet pääsääntöisesti olivat tyytyväisiä varhaiskasvatuksen palveluihin, he kuitenkin toivoivat, että heiltä kysyttäisiin useammin jaksamisesta. Tällöin heidän olisi helpompi pyytää apua kasvatuksellisiin asioihin. Vanhemmat halusivat varhaiskasvatuksen järjestävän satunnaisesti iltahoitoa lapsille, jolloin vanhemmat saisivat omaa aikaa.

Voisiko päiväkodissa olla joskus iltahoitomahdollisuus, vaikka emme käy iltatöissä. Voisi olla tärkeää parisuhteelle ja omalle jaksamiselleni, jos voisi käydä illalla harrastamassa jotain tai vaikka elokuvissa. Vaikka edes kerran kuussa, jos olisi tällainen mahdollisuus.

Lisäksi vanhemmat halusivat heille suunnattua viestintää lisättävän. Perheillä ei myöskään ole tarpeeksi tietoa ja kokemusta kolmannen sektorin toimijoiden ja seurakunnan palveluista, ilmenee lapsiperheiden kyselyn analyysin johtopäätöksistä. Analyysissä todetaankin seuraavasti “Kolmannen sektorin toimijoilla ja seurakunnalla on paljon tietoa, taitoa ja resursseja lapsiperheiden palveluissa.” Meidän mielestämme avoimista kysymyksistä nousi hyvä konkreettinen idea: miten asioita voitaisiin saada perheiden tietoisuuteen.

Lapsiin liittyvää toimintaa tulisi vahvemmin tuoda näkyviin myös julkisessa keskustelussa. Esimerkiksi Oulussa julkaistaan vuosittain joka kotiin lähetettävä kaavoitus/rakentamiskatsaus ja jäteopas, myös lapsille suunnatuista palveluista ja hienoista saavutuksista ja uusista malleista voisi julkaista jotain samanlaista. Mediassa asiat keskittyvät muuten vain lastensuojeluun. Lapset keskiöön!

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan kyselystä ilmenee, että yhteistyö perheiden ja varhaiskasvatuksen välillä ei aina jostakin syystä toimi. Näihin tilanteisiin varhaiskasvatuksella on eri toimintakuvioita, esimerkiksi yhteistyö eri työntekijöiden välillä, Lapset puheeksi -menetelmän käyttö, verkostopalaverit, Lakastu -ryhmä sekä Perhonen (perheen voimavarojen vahvistaminen) -verkosto. Ajatus kuitenkin on, että vanhemmat ovat lapsensa parhaita asiantuntijoita ja heitä pyritään tukemaan kasvatuksessa mahdollisimman hyvin.

Hiukkavaaratalossa on kehitetty perhekeskusmallia, jossa on neljä eri osa-alueita: perus- ja erityispalvelut, perhekeskustoimintaa yhteen sovittamat mallit sekä kohtaamispaikka-toiminta. Talossa toimii tällä hetkellä vakituisesti koulu, päiväkotit, kirjasto ja nuorisotoimi sekä vuokralaisina neuvola ja sosiaalityöntekijä (Putila 2019, 6). Putilan (2019, 14 – 15) loppuyöstä käy ilmi, että Hiukkavaarassa voidaan liittää moniammatillista yhteistyötä sujuvaksi tueksi perheelle ja lapselle. Kuitenkaan monitoimitalon tiloja ei ole suunniteltu riittämään perhekeskustoiminnan toteuttamiseen, koska koulu kasvaa joka vuosi ja näin ollen tarvitsee lisätiloja. Neuvola ja sosiaalipalvelut toimivat siellä nyt, mutta joutuvat jossain vaiheessa siirtymään muualle. Kolmannen sektorin kohtaamispaikka ei ole voinut aloittaa ollenkaan toimintaansa Hiukkavaaratalossa tilan puutteen vuoksi. Seurakunta tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Esimerkiksi 4H-yhdistys on kiinnostunut pitämään toimintaa talossa, jos tiloja löytyisi. Hiukkavaaratalon raportin ja haastattelun perusteella kaikkia toimintoja, esimerkiksi asukastupatyypistä toimintaa, ei ole voitu järjestää tilan puutteen vuoksi. Omatoimikirjasto pystyy toimimaan jossakin määrin niin sanotusti olohuonetilana, mutta jatkuvan toiminnan tilaksi se ei sovellu. Tilan puute on huomattu myös muissa vastaavanlaisissa taloissa. Eräs tärkeä asia, johon on etsitty muita toteuttamismuotoja, on vastuuhenkilön puuttuminen perheiden prosesseissa. Tällä hetkellä osa perheistä voi jäädä ilman apua, kun he eivät saa apua ensimmäiseltä luukulta.

Haastatteluista tuli ilmi, että Oulun kaupungilla on internetissä Lapsiperheiden lapsuuspalvelusivusto, jossa kerrotaan kattavasti lasten ja perheiden asioista muun muassa lapsen eri ikä- ja kehityskausista, sujuvasta arjesta, kriisin kohdatessa sekä kerhoista ja tapahtumista. Lisäksi palvelussa voi kysyä mieltä askarruttavista asioista robotilta. (Oulun kaupunki. Palvelusivusto. Lapsuus.) Meille on jäänyt vastausten valossa tunne, ettei tätä palvelua tunneta perheissä kovin hyvin. Emmekä me opinnäytetyön tekijätäkään olleet kuulleet palvelusivustosta ennen haastattelun tekemistä.

10.1 Haastattelujen yhteenveto

Haastatteluista nostimme tähän ne kohdat, jotka liittyivät opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin ja tavoitteisiin.

Varhaiskasvatusjohtajan haastattelusta ilmenee, että Oulun kaupungissa kehitetään monin tavoin moniammatillisia yhteistyökuvioita ja näin ollen yhteistyömuotoja on useita. Yhteistyötä tehdään niin ylemmillä- kuin ruohonjuuritasoilla. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on Oulussa hyvää ja antoisaa. Yksityiset päiväkodit ovat tärkeä osa Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneita. Muista yhteistyökumppaneista isossa osassa ovat eri järjestöt ja seurakunta. Lapsen näkökulmasta tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat vanhemmat, neuvolat, koulu, oppilashuolto ja eri kuntoutustahot. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa riippuu alueesta ja alueen toiminnasta sekä siitä, mitä alueen ihmiset toivovat. Oulussa on hyvin sekä kunnallisia että yksityisiä varhaiskasvatustoimipisteitä ja heidän yhteistyönsä koetaan hyväksi. Oulun kaikissa kaupunginosissa asuvilla perheillä ei ole aidosti mahdollisuutta kuitenkaan valita hoitopaikkaa.

Tässä alapuolella olevassa kaaviossa esitellään keskeisimmät yhteistyötahot varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Kaavio löytyy Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta. (Oulun kaupunki 2017, 45.)

Pääsääntöisesti perheiltä on tullut kaupungille hyvää palautetta varhaiskasvatuksesta. Jos reklamaatiota on tullut, niin tähän on voitu reagoida nopeasti. Reklamaatiot ovat

koskeneet pääsääntöisesti yksittäisiä perheitä eikä niinkään organisaatiota. Oulussa järjestöt ovat verkostoituneet hyvin. Järjestöiltä on helppo pyytää apua ja yhteistyö heidän kanssaan sujuu hienosti.

Varhaiskasvatuksen johtaja kertoi Oulun hyvinvointialueista. Oulun kaupunki on jaettu neljään eri hyvinvointialueeseen: pohjoiseen-, eteläiseen-, itäiseen- ja keskiseen alueeseen, joissa on palvelukeskittymiä ja joissa toimii eri toimijoita, kuten päiväkoteja, kouluja, järjestöjä sekä sosiaali- ja terveysalan ihmisiä. Nämä muodostavat aluetason ydinhenkilöstön, joka on lähellä alueen asukkaita ja kuntalaisia. Hyvinvointialueet taas ovat jaettu useampiin hyvinvointikeskuksiin. Pohjoiseen alueeseen kuuluu Tuiran ja Haukiputaan hyvinvointikeskukset, eteläiseen alueeseen Kaakkurin hyvinvointikeskus, itäiseen alueeseen Kiimingin ja Myllyojan hyvinvointikeskukset sekä keskiseen alueeseen Kontinkankaan hyvinvointikeskus. Alueiden hyvinvointikeskuksiin kuuluu useita kaupunginosia.

Haastattelusta ilmenee, että muissa isoissa kaupungeissa yhteistyötasoilla ei toimita niin hyvin kuin Oulussa. Muiden kaupunkien työntekijät kysyvätkin usein neuvoja yhteistyön toimivuudesta oululaisilta valtakunnallisissa tapaamisissa. Haastattelusta tulee myös ilmi, ettei perhekeskustoiminnan tarvitse välttämättä olla fyysisesti samassa rakennuksessa, vaan lapsen tai perheen luokse tuodaan tarvittavat ammattilaiset. Tarkoitus on, että lapsen ympäristö voi muotoutua niin, että päivällä siellä on päiväkotia ja illalla se voi olla esimerkiksi harrastuspaikka. Tämä toimii osittain etenkin monitoimitaloissa.

Sosiaalityöntekijän haastattelusta käy ilmi, että yhteistyötä tehdään eri ammattiryhmien välillä. Hiukkavaaratalon pilotoinnissa oli tavoitteena perhekeskusmalli. Lähtökohtana oli monialainen työ, jota Hiukkavaarassa lähdettiin vahvistamaan ja kehittämään. Perhekeskusajatus oli lähtenyt liikkeelle Hiukkavaaratalon sisällä, mutta muuttui, kun oli huomattu, että perhekeskusmalli tarvitsee tilan toimijakseen. Hiukkavaaran monitoimitalossa toimii useita eri toimijoita, kuten aiemmin opinnäytetyössämme mainittiin. Hiukkavaarassa tärkeintä on kohtaamispaikkatoiminta ja sen myötä toimijoiden verkosto. Siihen kuuluu järjestöjä, seurakunta ja kaupungin työntekijöitä. Puolivuosittain mietitään järjestöjen näkökulmasta yhteistä toimintaa. Talossa on myös kehittämistyöryhmä Hike, johon kuuluu sosiaalityöntekijä, talon johtaja sekä työntekijät liikuntapalveluista ja kirjastosta. Kehittämistyöryhmä miettii talon yhteistä toimintaa sekä omia toimintoja.

Nyt olemassa olevat tilat eivät vahvista perhekeskusta, jos ajatellaan perhekeskuksen toimivan saman rakennuksen alla. Muille toimijoille olisi hyvä rakentaa lisätiloja. Perhekeskuksen muodostamiseen kuuluu moniammatillisen työn takaaminen eri sektoreiden välillä. Tällöin eri ammattiryhmien on tiedettävä, mitä muut tekevät. Kaikilla on myös oltava yhtenäinen käsitys yhteistyöstä ja sen muodoista.

Kuvio 3. Perhekeskus-malli. Martikainen Airi. 2018. (Putila 2019, 13)

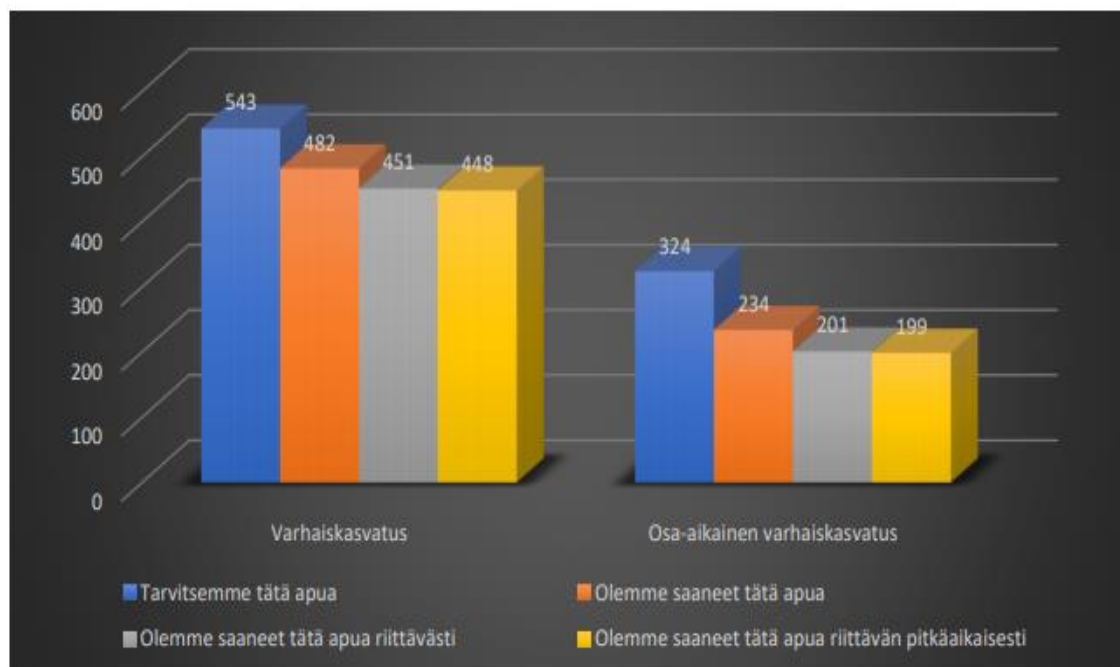
Hiukkavaaratalon toinen pilottihanke, joka tuli haastattelussa esille on, että perheet olisivat voineet olla yhteydessä tarvittaessa sosiaalityöntekijään. Pilotin aikana se ei käytännössä toteutunut, koska resurssit eivät riittäneet siihen, että joku olisi ollut perheen koordinoija. Palveluja on kuitenkin pystytty miettimään talon sisällä. Perheperhonen, perheverkostomalli, on yksi tuotos, joka yrittää vastata tähän hankkeeseen. Pääpiirteisään Perheperhonen on monialainen ryhmä, jonka luokse asiakkaat voivat itse halutessaan varata ajan. Oikeastaan tällä hetkellä ammatillaiset suosittelevat asiakasperheille palveluita, jos he eivät itse tiedä, mitä palveluita he tarvitsisivat. Ryhmään kuuluu vaki-

tuisesti sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä eri alojen edustajia riippuen perheen tarpeista.

Haastattelut olivat hyvin antoisia ja informatiivisia. Niistä nousi useita kiinnostavia asioita esille, joita emme nyt tähän opinnäytetyöhömmö nostaneet, sillä pyrimme pysymään opinnäytetyön tavoitteissa. Kuitenkin molemmista haastatteluista nousi esille, että yhteistyön tekeminen on kaikkein tärkeintä. Yhteistyöllä saadaan enemmän tehtyä kuin yksin. Yhteistyötä on monenlaista. Sen sujumiseen tarvitaan moniammatillista osaamista ja tahtoa. Yksi yhteistyötä vaikeuttava asia on eri lait, erityisesti lastensuojelulaki. Lait vaikeuttavat yhteistyötä eri ammattilaisten kesken. Haaste kuitenkin pyritti ratkaisemaan niin, että perhe otetaan mukaan palaveriinkin ja kaikki asiat käydään yhdessä läpi eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Tällöin kaikki saavat saman tiedon yhtä aikaa eikä perheelle tule tunnetta, että heidän asioistaan puhutaan takana päin. Palavereissa ongelmaksi nousee kuitenkin se, mihin asiat kirjataan niin, että tieto olisi kaikkien käytävissä.

10.2 Lapsiperheiden toimiva arki -kyselyiden vastausten yhteenveto

Lapsiperheiden toimiva arki -kyselyn analyysistä kävi ilmi, että perheillä oli hyvin positiivisia kokemuksia varhaiskasvatuksesta samoin kuin neuvolatyöstä. Varhaiskasvatuksen tarve oli suurempi pienemmissä kuin isommissa perheissä, kun taas isommissa perheissä tarvittiin avointa varhaiskasvatusta enemmän kuin pienemmissä perheissä. Kaikista tuen ja avun muodoista perheet olivat kokeneet, että he olivat saaneet eniten tarpeisiinsa vastaavaa palvelua varhaiskasvatuksesta. Palvelua oli myös ollut riittävästi ja tarpeeksi pitkäkestoisesti. Myös osa-aikaista varhaiskasvatusta yli puolet oli saanut riittävästi. Kerho- ja viriketoimintaa oli saanut hieman vajaa puolet (47%) riittävästi. Tämä näkyy hyvin alla olevasta taulukosta, joka otettu Lapsi perheiden kyselyn analyysistä (2018, 9).

Taulukko 1 Osa-aikaista varhaiskasvatusta kertoi tarvitsevänsä 324 ja näistä selkeästi yli puolet, 62% kertoi saaneensa sitä riittävästi.

Lapsiperheiden toimiva arki -kyselystä ilmeni, että lapsiperhepalveluissa haluttiin matalankynnyksen apua. Mutta ihmisillä oli vain vähän tietoa, millaista tämä matalankynnyksen apu voisi olla ja miten sitä olisi saatavissa. Vanhempien jaksamiseen perheet olivat saaneet apua varhaiskasvatuksen, päiväkodin ja avoimen varhaiskasvatuksen toiminnasta sekä seurakunnan varhaiskasvatuksen kerhotoiminnasta, joka oli koettu hyväksi. Osa vanhemmista oli ollut tyytyväisiä varhaiskasvatuksen joustavuuteen ja perheiden tarpeiden ymmärtämiseen.

Varhaiskasvatuksen tiukat hoitoajat saivat negatiivista palautetta, koska vuorohoitoa ei ole saatavana joka paikassa. Osa perheistä oli kokenut, että varhaiskasvatus on hieman jäykkää. Näin ollen yksilöiden huomioinnissa olisi kehittämistä. Osa perheistä oli myös sitä mieltä, että subjektiivista päivähoitoa olisi syytä kehittää, koska nyt perhe ei ollut voinut itse valita välttämättä omia hoitoaikojaan, vaan hoitoajat olivat tulleet varhaiskasvatuksen puolelta saneltuna. Lisäksi osa vanhemmista toivoi satunnaisesti iltahoitoa oman jaksamisensa tueksi.

Vastauksissa tuli myös toive lisätä vanhemmille suunnattua viestintää lasten kasvun vaiheista, vanhempien vastuusta, tunnetaidoista ja niin edelleen. Viestintä voisi olla opas lapsille suunnatuista palveluista ja saavutuksista sekä uusista malleista. Vastauk-

sisä myös nousi negatiivista palautetta varhaiskasvatuksen laadusta, sillä osalla vanhemmista oli kokemus, että lapsen hyvinvointi ei olisi ollut ensisijainen asia varhaiskasvatuksen toiminnassa. He myös kokivat, että varhaiskasvatus ei kulje rinnalla, vaan etsii vikoja tuntematta perhettä kunnolla. Vanhemmat myös toivoivat, että heiltä kysyttäisiin enemmän jaksamisesta ja näin ollen apua saisi tarvittaessa ennaltaehkäisevästi ja esimerkiksi kasvatuspulmiin. Samoin toivottiin, että joku ottaisi päävastuun lapsen asioiden hoitamisesta ja huolehtimisesta kokonaisvaltaisesti. Vastauksissa oli myös ehdotuksena, että olisi niin sanottu yhden luukun toiminta, jolloin kaikki palvelut saataisiin samasta paikasta.

10.3 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastausten yhteenveto

Kysyimme varhaiskasvatuksen työntekijöiltä heidän yhteistyötahojaan ja miten yhteistyötä haluttaisiin parantaa sekä miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat henkilökunnan ja vanhempien välillä. Näihin kysymyksiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden kirjallisia vastauksia saatiin mukavasti, vain yksi ryhmä ei vastannut. Osa työntekijöistä vastasi ryhmänä, osa taas henkilökohtaisesti. Vastauksista tulee ilmi se, että yhteistyötahoja on monia, joista lähimmät ovat veo (varhaiskasvatuksen erityisopettaja), eri alojen terapeutit, koulu, sosiaali- ja terveystoimi sekä seurakunta, kirjasto ja palolaitos.

Veon kanssa yhteistyö sujui kaikkien mielestä hyvin. Häneltä sai hyvin apua haastaviin tilanteisiin. Kuitenkin toivottiin, että veo kävisi ryhmissä useammin seuraamassa toimintaa ja osallistuisi ryhmätoimintaan tämän hetkistä tilannetta enemmän. Koulun kanssa yhteistyön koettiin toimivan ihan hyvin. Esikouluryhmillä oli koulun kanssa yhteistyötä enemmän kuin pienempien lasten ryhmillä. Tähän yhteistyöhön toivottiin lisää keskustelua lasten siirtopalavereissa päiväkodista kouluun ja esimerkiksi liikuntasali-vuorojen suhteen. Nyt oli myös tekeillä lähikouluyhteistyön kehittämissuunnitelma, joka pitäisi valmistua kevään 2019 aikana.

Yhteistyö eri terapeuttien kanssa oli viikoittaista lasten terapioiden yhteydessä niissä ryhmässä, joissa oli terapiassa käyviä lapsia. Sosiaalipalvelun kanssa tehtiin yhteistyötä silloin, jos lastensuojeluilmoitus jouduttiin tekemään tai lapsella oli lastensuojelun asi-

akkuus. Näissä tilanteissa vuorovaikutuksen toivottiin olevan avoimempaa ja mutkattomampaa sekä toimivan molempiin suuntiin, ei vain sosiaalityölle päin, niin kuin sillä hetkellä oli. Myös yhteistyön haluttiin olevan tiiviimpää arjessa, jolloin sosiaalityö tulisi perheille näkyvämmäksi varhaiskasvatuksen kautta ja tekisi palveluista tarvittaessa matalamman kynnyksen paikkoja. Terveyspalveluiden kanssa yhteistyö oli lähinnä neuvolaan ja terapeutteihin, kuten puhe- ja toimintaterapeutteihin suuntautuvaa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta täytti lomakkeita neuvolaan ja mahdollisesti lapsen sairaalajaksoja varten. Kirjaston ja seurakunnan sekä muiden yhteistyötahojen kanssa yhteistyö oli sujunut hyvin.

Päiväkodin ja perheiden välillä yhteistyö oli sujunut pääsääntöisesti hyvin. Jokainen vanhempi on oman lapsensa asiantuntija. Joskus jostakin lapsen asiasta oli voinut olla eri näkemys, mutta yleensä näistä päästiin yksimielisyyteen keskustelujen kautta. Henkilökunta oli joskus joutunut sanallisen uhkauksen kohteeksi vanhempien taholta tai huoltajien käyttäytyminen oli ollut uhkaavaa. Haastavissa tilanteissa henkilökunnalla oli käytössään työkavereiden tuki sekä yhteistyö veo:n ja päiväkodin muun henkilökunnan kanssa. Henkilökunta haluaisi myös enemmän vanhemmilta palautetta työstään. Henkilökunnan käyttämiä työkaluja ovat Lapset puheeksi -menetelmä, Lakastu -ryhmä (lasten kasvun tuki -ryhmä) ja yhteistyökuviot eri lasten kanssa. Lakastu- ryhmästä tuli myös henkilökunnalta toive, että tämä olisi helpommin saatavilla useammille perheille.

11 OPPINÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET

1. Miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat varhaiskasvatuksen ja eri yhteistyötahojen välillä?

Kokonaisuudessaan yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat varsin hyvin varhaiskasvatuksen ja eri yhteystahojen välillä. Kehittämistä toki riittää. Kaupungin työntekijät pohtivat aktiivisesti keinoja yhteistyön, vuorovaikutuksen ja kohtaamisen parantamiseksi ja puutteiden poistamiseksi. Yhdeksi ongelmaksi nousivat eri lakipykälät, jotka vaikeuttavat yhteistyötä. Perhekeskusmalli on ajatuksena hyvä, mutta kaupungin eri toimijoiden välillä tarvitaan yhteistä keskustelua ja ymmärrystä siitä, mitä se käytännössä tarkoittaa. Tämän jälkeen kaikkien tahojen tahtoa yrittää saavuttaa se. Perheiltä myös puuttuu koordinaattori, joka ottaisi vastuulleen perheen asioiden hoitamisen.

2. Miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat varhaiskasvatuksen ja perheiden kanssa?

Yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat pääsääntöisesti hyvin perheiden ja varhaiskasvatuksen välillä. Vastauksista nousi kuitenkin esille, että haastavia tilanteita tulee. Niiden ratkaisemiseksi on pyritty ja pyritään aktiivisesti kehittämään uusia ja erilaisia keinoja varhaiskasvatuksen osalta.

12 POHDINTA

Mielestämme opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Prosessin aikana nousi esille, kuinka yhteistyötä, vuorovaikutusta ja kohtaamista on kehitetty ja pyritään kehittämään edelleen. Aihe on todella mielenkiintoinen. Niinpä meidän oli hyvin vaikea rajata aihe ja pysyä rajatulla alueella. Tästä aiheesta saisi useamman opinnäytetyön niin perheiden, varhaiskasvatuksen kuin yhteistyötahojen näkökulmista. Esimerkiksi yhteistyötahojen näkökulmasta aiheen voisi rajata seurakunnan kanssa tehtävään yhteistyöhön. Ilman Pohjois-Pohjanmaan liiton muutosagentilta saatua materiaalia ja häneltä saatuja hyviä neuvoja keitä meidän kannattaisi haastatella ja kenelle kannattaisi tehdä lisäkyselyitä, opinnäytetyömme olisi voinut olla hyvin erilainen. Neuvojen ja ohjeiden avulla oli helppo jatkaa tutkimusta. Vastausten myötä meillä nousi vielä suurempi kiinnostus eri kehittämisideoiden suunnitteluun. Meitä kehoitettiin haastattelemaan muitakin Oulun kaupungin työntekijöitä yhteistyöstä ja sen toimivuudesta varhaiskasvatukseen liittyen, jotta olisimme saaneet laajemman käsityksen aiheesta. Emme kuitenkaan tarttuneet tilaisuuteen tässä opinnäytetyössämme, sillä työmme olisi laajentunut mielestämme liiaksi.

Vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lastensa kehityksen tukemisesta. Lasten ja perheiden palvelut pyrkivät vahvistamaan lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä sekä tukevilla että vahvistamalla vanhemmuutta. Kunnan eri toimialat, kuten terveys-, sosiaali-, opetus- sekä kulttuuri- ja liikuntatoimi ovat tuottaneet palveluita lapsille ja perheille yhdessä seurakunnan, kuntayhtymän, järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. (Halme ym. 2014, 18.) Voimme saada hyvän kasvatuskumppanuuden perheiden ja varhaiskasvatuksen sekä heidän yhteistyötahojen kanssa, kun yhteistyö sujuu hyvin. Näin voimme varmistaa lasten kehityksen ja oppimisen.

Lapsiperheiden kyselyn analyysissä sanottiin mielestämme hyvin:

Olisiko aika siirtyä lastenhoitoavun tarjoamisessa kohti universaalia, kaikille mahdollistuvaa palvelua? Lapsen koti on aina ensisijainen kasvu- ja kehitysympäristö. Mielestämme tukea viemällä perheiden koteihin, voisimme parhaiten ennaltaehkäistä vahvemman avun myöhempää tarvetta.”

Oulussa Lapsirikas -hanke tarjoaa matalan kynnyksen apua lapsiperheille. Apu on maksutonta ja annetaan suoraan kotiin. (Lapsirikas.)

Opinnäytetyötä tehdessämme mietimme yhteistyötä, vuorovaikutusta ja kohtaamista perheen tai yhteistyötahojen kanssa myös henkilökohtaisesti enemmän kuin normaalisti. Kaikki ovat toisaalta päivänselviä asioita, mutta tuleeko kuitenkaan mietittyä, miten ne oikeasti toimivat, voisiko ne toimia paremmin, miten ne voisi toimia paremmin ja miten siihen voisi itse vaikuttaa. Muistanko aina noudattaa esimerkiksi diakoniatyöntekijän eettisiä ohjeita, jotka perustuvat kristillisiin arvoihin. Ne ilmenevät muun muassa lähimmäisenrakkautena, toisen ihmisen kunnioittamisena, oikeudenmukaisuutena ja vastuullisuutena. (Diakoniatyöntekijöiden Liitto ja Diak 2016.) Ihmiset tekevät yhteistyötä omilla persoonillaan ja näin ollen väärinkäsityksiltä ei voi aina välttyä.

Meidän on tärkeää muistaa, että vanhempien ja lasten osallisuutta on pyritty vahvistamaan sekä kohtaamaan heidän tarpeensa paremmin. Työntekijöidenkin on tärkeää tiedostaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa, jotka kannattaa ottaa työyhteisössä huomioon. Jos esimerkiksi varhaiskasvatuksessa herää huoli lapsesta ja asiaa lähdetään selvittämään perheen kanssa, on syytä miettiä työyhteisön sisällä, kenellä on taitoja kohdata juuri tietyn perheen huoltajat parhaiten. Juujärven, Myyryn ja Pesson (2011, 21) mukaan tämä edellyttää eettistä herkkyyttä. Eettiseen herkkyyteen liittyy taito tunnistaa mukana olevien ihmisten erityispiirteitä, tarpeita, oikeuksia ja velvollisuuksia.

Mielestämme olisi tärkeää miettiä ja kehittää, miten seurakunnan ja kolmannen sektorin näkyvyyttä ja tietoisuutta saataisiin lisättyä perheille ja muille toimijoille. Esimerkiksi seurakunnalla on paljon tietotaitoa, jota voitaisiin hyödyntää perheiden parissa tehtävässä työssä. Myös kolmannen sektorin palveluista lapsiperheillä ei ole tämän tutkimuksen mukaan kattavaa tietoa. On myös hämmästyttävää, että perheet eivät tiedä kaupungin palveluista tarpeeksi. He eivät myöskään tiedä mistä etsiä tietoa. Olemme sitä mieltä, että Oulun kaupungin internetsivut ovat sekavat ja sieltä on vaikea löytää tietoa. Mielestämme lapsiperheiden parissa työskentelevien ihmisten tulisi tosissaan miettiä, miten vanhemmille saataisiin tiedotettua eri toimijoiden palveluista, muun muassa Oulun kaupungin internetsivuilla löytyvästä Lapsiperheiden lapsuus – palvelusivustosta (Oulun kaupunki. Palvelusivusto. Lapsuus), josta löytyy kattavasti tietoa eri-ikäisten lasten asioista.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, LAPE, on kehitelty hienoja asioita ja visioita, miten yhteistyö saataisiin paremmaksi varhaiskasvatuksen ja eri toimijoiden välillä, mutta paljon on vielä tekemistä ennen kuin ollaan ideaalitalanteessa. Keskiössä on lasten etu ja vanhemmuuden tukeminen. Varhainen tuki ja hoito edellyttävät nopean avun saamista ja helppoa palveluihin pääsemistä. Vanhemmille tehdyn kyselyn ja Hiukkavaaratalossa työskentelevän sosiaalityöntekijän vastausten valossa tämä ei kuitenkaan kaikilta osin tällä hetkellä toimi. Mielestämme perhekeskustoiminta vaikuttaa hyvältä teoriassa, mutta perhekeskus tarvitsee tiloja toimiakseen hyvin. Lapsiperheet saavat paremmin apua ja siten hyötyvät enemmän, jos avun voi saada saman katon alta. Myöskään perheen asioiden yhtä tiettyä koordinoijaa ei resurssipulan vuoksi ole saatavilla, jolloin heitä voidaan pompotella paikasta toiseen, sillä kukaan ei ota vastuuta heidän asioistaan. Tällöin perheen tarvitsema apu voi myöhästyä. Se voi myös aiheuttaa vanhemmissa turhautumisen tunteita. Käsitksemme mukaan kaupungilla on kuitenkin halu saada lapsiperheiden asiat paremmalle tasolle. Työntekijät etsivätkin aktiivisesti keinoja parantaakseen tilannetta.

Opinnäytetyöprosessilla on ollut iso vaikutus meidän molempien ammatilliselle kasvu- le. Prosessin aikana kohtasimme monia näkemyksiä, jotka avarsivat ammatillista kehittymistämme esimerkiksi yhteistyön ja kohtaamisen näkökulmista. Olimme molemmat opinnäytetyöprosessin aikana työharjoittelussa päiväkodissa. Sen ansiosta ymmärryksemme laajeni ja kasvoi opinnäytetyömme aiheesta. Meillä molemmilla oli jo aiemmin vanhemman näkökulma oman lapsen asioista varhaiskasvatukseen liittyen, mutta nyt se avartui koskemaan myös työntekijöitä. Vuorovaikutus ja kohtaaminen ovat olennainen osa meidän molempien tulevaisuuden työtä. Vaikka opinnäytetyön tekemisessä on ollut haastaviakin hetkiä, on työ ollut mielenkiintoista sekä innostavaa tärkeän ja inspiroivan aiheen ansiosta.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2017a). *Haastavat kasvatustilanteet*. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. PS-Kustannus: Jyväskylä.
- Ahonen, L. (2017b). *Vasun käyttöopas*. PS-Kustannus: Jyväskylä.
- Aula, M. K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen P., Lavikainen, M. & Pelkonen, M. (15.4.2016). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Kärkihanke. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_ muist_ 29_ 2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bell, J. (2003). *Doing Your Research Project*. A guide for first-time researchers in education and social science. Open University Press: Philadelphia.
- Diakoniatyöntekijöiden Liitto ja Diak (22.9.2016). Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet. Saatavilla https://www.dtl.fi/media/dtl_eettisetohjeet_2016.pdf
- Duodecim (12.12.2018). *Tiedote medialle Vanhemmuustaito-ohjaus*. Saatavilla 17.12.2018 <https://www.duodecim.fi/2018/12/12/vanhemmuustaito-ohjaus-tuloksellisin-keino-lasten-kaytoshairioiden-hoidossa-sanoo-tuore-kaypa-hoito-suositus/>
- Eskola, J. & Vastamäki, J. (2015). Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1* (s. 27 – 44). PS-Kustannus: Juva.
- Halme N., Vuorisalmi M. & Perälä M-L. (2014). *Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Kariston Kirjapaino Oy: Hämeenlinna
- Isoherranen, K. (2008) Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa K. Isoherranen, L. Rekola & R. Nurminen, *Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö* (s. 26-48). WSOY: Helsinki.
- Jussila, H. (2017). *Yhdessä Valkeakoskella. Neuvolan, varhaiskasvatuksen ja seurakunnan työntekijöiden kokemukset moniammatillisesta yhteistyöstä*. (Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma). Saatavilla 3.12.2018 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/126107/jussila_hanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. (2011). *Eettinen herkkyyks ammattillisessa toiminnassa*. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Järvinen M., Laine A. & Hellman-Suominen K. (2011). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Kirjapaja: Helsinki.
- Kallio, M. (2017). *Inhimillisiä kohtaamisia*. WSOY: Helsinki.
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Kemppainen S. & Maaniitty T. (2018). *Lapsiperheiden peruspalvelut ja varhaiskasvatuspalvelut. Lappeenrannan varhaiskasvattajien kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä*. (Opinnäytetyö, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma). Saatavilla 3.12.2018 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/144056/Kemppainen_Sanna_Maaniitty_Tiina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Saatavilla 7.12.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

- L 628/1998. Perusopetuslaki. Saatavilla 7.12.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- L 417/2007. Lastensuojelulaki. Saatavilla 7.12.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- L 693/2010. Nuorisolaki. Saatavilla 7.12.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- L 1326/2010. Terveystieteidenlaki. Saatavilla 7.12.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Lapsirikas. Saatavilla 23.2.2019 <http://www.lapsirikas.fi/>
- Leskisenoja, E. (2019). *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. Otavan kirjapaino Oy: Keuruu.
- Kiviniemi, K. (2010). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II* (s. 70-85). PS-Kustannus: Juva.
- Mönkkönen K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä: Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Gaudeamus: Helsinki.
- Opetushallitus (19.12.2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saatavilla https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö (3.10.2017a). Ajankoh- taista. Artikkelin nimi. Lapsi- ja perhepalveluiden asiakastiedoille yhteinen sähköinen tietojärjestelmä. Saatavilla https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tyoryhma-lapsi-ja-perhepalveluiden-asiakastiedoille-yhteinen-sahkoinen-tietojarjestelma
- Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö (7.2.2018). Ajankoh- taista. Sivistystoimen ja soten palveluiden lapsi- ja perhelähtöisyys vaatii yhteistä toimintakulttuuria. Saatavilla https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sivistystoimen-ja-soten-palveluiden-lapsi-ja-perhelahtoisuus-vaatii-yhteista-toimintakulttuuria
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (29.6.2016). Ajankoh- taista. Uusi nuorisolaki voimaan tammikuussa 2017. Saatavilla https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-nuorisolaki-voimaan-tammikuussa-2017
- Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö (15.5.2017b). Ajankoh- taista. Artikkelin nimi. Vanhemmille annettu tuki auttaa perhettä eteenpäin. Saatavilla https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/vanhemmille-annettu-tuki-auttaa-perhetta-eteenpain
- Oulun kaupunki (11.5.2017). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset. Saatavilla <https://www.ouka.fi/documents/112792/131455/Oulun+kaupungin+varhaiskasvatussuunnitelma+11.5.2017.pdf/04d6ece7-e619-4cf6-8131-a3fcf94f938e>
- Oulun kaupunki. Palvelusivusto. Lapsuus. Saatavilla 25.4.2019 <https://lapsuus.ouka.fi/>
- Oulun kaupunki. Sosiaali- ja perhepalvelut. Aikuissosiaalityö. Saatavilla 10.4.2019 <https://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/aikuissosiaalityo>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. 3.painos. Thousand Oaks: Sage.
- Petäjä, H & Ojell, R. (2017). Kunnan ja evankelisluterilaisen seurakunnan varhaiskasvatuksen yhteistyö. Teoksessa T. Haapsalo, H. Petäjä, P. Vuorelma-Glad, M. Sanden, H. Pulkkinen & I. Tahvanainen (toim.), *Varhaiskasvatus katsomusten keskellä* (s. 87-96). Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy: Helsinki.

- Pietarinen, J. (2002). Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat* (s. 58 – 69). Tammer-Paino: Tampere.
- Pulkkinen E. & Rauhala A. (2017). *Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö. Jyväskylän kaupungin työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä.* (Opinnäyte-työ, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma). Saatavilla 15.11.2018
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/139807/Pulkkinen_Ella_Rauhala_Alisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Putila, K. (2019). *Hiukkavaaratalo perheille. Monialaisen työn ja perhekeskeisyyden vahvistaminen.* (Tieteellis-käytännöllinen lopputyö, Helsingin yliopisto, erikoissosiaalityöntekijän koulutus, hyvinvointipalvelujen erikoisala).
- Rekola, L. (2008). Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. Teoksessa K. Isoherranen, L. Rekola & R. Nurminen. *Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö* (s. 9-25). WSOY: Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Kansallinen työ. Saatavilla 27.11.2018
https://stm.fi/lape/kansallinen_tyo
- Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Kohti lapsiystävällistä maakuntaa ohjeistus. Saatavilla 27.11.2018
https://stm.fi/documents/1271139/1953486/Kohti_lapsiystavallista_maakuntaa_ohjeistus.pdf/9acbf2b2-95f2-48cc-a97c-ddb914c791b2/
- Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Kuvaus. Saatavilla 20.11.2018 <https://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Maakuntahankkeet. Saatavilla 22.11.2018 <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut/maakuntahankkeet1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Perhekeskukset. Saatavilla 22.11.2018
<https://stm.fi/lape/perhekeskukset>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Toimintakulttuuri. Saatavilla 27.11.2018
<https://stm.fi/lape/toimintakulttuuri>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE. Varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset. Saatavilla 22.11.2018 <https://stm.fi/lape/varhaiskasvatus-koulu-ja-oppilaitos>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (31.8.2016). Varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena. Saatavilla <https://stm.fi/documents/1271139/2802197/Varhaiskasvatus%2C+koulu+ja+oppilaitos+lasten+ja+nuorten+hyvinvoinnin+tukena.pdf/7f4d14ec-6607-4a88-b2e1-791095da1ff0/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Saatavilla 16.11.2018 <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ohjelman kuvaus. Saatavilla 16.11.2018 <https://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>
- Suomen ev.lut. kirkko. Kumppanuuden korit. Saatavilla 14.12.2018
http://www.edu.fi/download/171291_kumppanuuden_korit.pdf
- Tarkka, K. (2017). Millainen lapsikäsitys ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita? Teoksessa T. Haapsalo, H. Petäjä, P. Vuorelma-Glad, M. Sanden, H. Pulkkinen & I. Tahvanainen (toim.), *Varhaiskasvatus katsomusten keskelä* (s. 22-32). Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy: Helsinki.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Saatavilla 24.4.2019
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola/lastenneuvola

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus. Saatavilla 16.8.2019 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-salassapitovelvollisuus>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Perhekeskus. Saatavilla 20.2.2019 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/perhekeskus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimus ja kehittäminen. Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tiedonkeruu. Saatavilla 27.11.2018 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lasten-terveys-hyvinvointi-ja-palvelut-lth-tiedonkeruu>
- Toimiva arki. Saatavilla 29.11.2018 <https://www.toimiva-arki.fi/>
- Toimiva-arki. Lape-kehittämistyö. Perhekeskus. Saatavilla 29.11.2018 <https://www.toimiva-arki.fi/lape-kehittamisty/kehittamiskokonaisuudet/perhekeskus>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Hansaprint Oy: Vantaa.

LIITE 1 Palveluja ohjaavat lait

PALVELUJA OHJAAVAT LAIT

Jotta voimavarat voidaan kohdistaa lasten ja perheiden tarpeita vastaavaksi, se edellyttää kaikkien palveluita antavien tahojen sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin, vastuista sopimista sekä pysyviä yhteistyörakenteita toimialojen ja kuntien välillä. Palveluja yhteen sovittavia rakenteita ja toimintatapoja voidaan ohjata ja toteuttaa valtakunnallisesti, alueellisesti, paikallisesti sekä yksikkö- ja perhekohtaisesti. Toimintakäytäntöjen organisointia ja suunnittelua ohjataan lainsäädännöllä, asetuksilla tai suosituksilla. Palveluja ohjaavia lakeja ovat Päivähoito- (36/1973), Lastensuojelu- (417/2007), Perusopetus- (628/1998), Nuorisoi- (693/2010) ja Terveystuololaki (1326/2010). Valtakunnalliset ohjelmat, oppaat ja suositukset ohjaavat palveluiden toteuttamista lainsäädännön ja asetusten lisäksi. (Halme ym. 2014, 17; 23.)

12.1 Varhaiskasvatustlaki

Päivähoito- (L 36/1973) eli varhaiskasvatustlaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Uudet säädökset ovat tulleet voimaan 1.9.2018. Laissa varhaiskasvatustella tarkoitetaan erityisesti pedagogiikkaan painottuvaa lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatustn, opetustn ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta. (Varhaiskasvatustlaki § 1.) Laista ilmenee muun muassa, että varhaiskasvatustn tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatustnssa tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä, tarjota lapselle mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustehtävissä ja toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa lapsen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi (Varhaiskasvatustlaki § 2a). Laissa säädetään henkilökohtaisesta varhaiskasvatustsuunnitelmasta (Varhaiskasvatustlaki § 7a). Lain mukaan kunnan järjestämässä varhaiskasvatustnssa on toimittava yhteistyössä opetustnsta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta tervetystuollostta vastaavien sekä muiden tahojen kanssa tarvittaessa (Varhaiskasvatustlaki § 11a). Varhaiskasvatustlaki määrää,

että kunnan on toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet varhaiskasvatusta järjestettäessä (Varhaiskasvatuslaki § 9 ja 11).

12.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain (L 417/2007) tavoitteena on turvata tukitoimet ja palvelut, joita lapsi ja perhe tarvitsevat, parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä ja tehdä mahdolliseksi entistä varhaisempi ongelmiin puuttuminen ja avopalveluiden tehokas tuki. Yksi keskeisimmistä lain tavoitteista on lapsen hyvinvointia uhkaavien ongelmien ennaltaehkäisy, jota toteutetaan siten, että puututaan asioihin mahdollisimman varhain, tuetaan vanhempia ja huoltajia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa sekä huomioidaan kaikessa toiminnassa lapsen etu. Ennaltaehkäisevään työhön panostaminen edistää kaikista eniten lasten hyvinvointia, vaikeuksien muodostumista, vaikeutumista ja kasautumista. (Järvinen ym. 2011, 91.) Lastensuojelulaissa säädetään, että viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa, on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan heille mahdollisimman varhaista tukea sekä ohjata perheet tarvittaessa lastensuojelun piiriin (Lastensuojelulaki § 2).

12.3 Perusopetuslaki

Perusopetuslaki (L 628/1998) koskee perhepäivähoidossa tai päivähoidossa annettavaa esiopetusta. Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua kokonaisvaltaisesti ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ja antaa heille tarpeellisia tietoja ja taitoja, joita elämässä tarvitaan. Esiopetuksen tavoitteena osana varhaiskasvatusta on parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Lisäksi opetuksen tulee edistää tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa ja oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana sekä turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maassa. Pykälässä 16a säädetään tehostetusta tuesta ja tarvittaessa moniammatillisesta yhteistyöstä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

12.4 Nuorisolaki

Nuorisolaissa (L 693/2010), joka on tullut voimaan tammikuussa 2017, on tarkoitus edistää nuorten yhdenvertaisuutta sekä vahvistaa nuorten edellytyksiä osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Tavoitteena on myös tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.) Laissa nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Joka neljäs vuosi valtioneuvosto hyväksyy valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman, jossa määritellään tarkemmin tavoitteet valtakunnalliselle nuorisotyölle ja –politiikalle sekä niiden tukemiselle (Nuorisolaki § 5). Valtioneuvoston asettama valtion nuorisoneuvoston tehtävänä on tuottaa muun muassa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan (Nuorisolaki § 6). Nuorisopolitiikka ja -työ kuuluvat kunnan tehtäviin, jonka tulee luoda paikalliset olosuhteet huomioon ottaen edellytykset nuorisotyölle ja toiminnalle. Kunnan vastuuseen kuuluu myös yhteistyö tarvittaessa muiden nuorille palveluja tuottavien viranomaisten sekä nuorten, heidän perheidensä, nuorisoalan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorisotyötä tekevien tahojen kanssa. (Nuorisolaki § 8.) Laissa säädetään, että kunnassa on oltava ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten, jonka kohderyhmänä on kaikki kunnassa asuvat nuoret. Verkoston tulee toimiva vuorovaikutuksessa seurakuntien, nuorisoalan järjestöjen ja muiden nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. (Nuorisolaki § 9.)

12.5 Terveystuololaki

Terveystuololaissa (L 1326/2010) säädetään perusterveystuollosta ja sosiaali-tuollosta. Lain yhtenä tarkoituksena on parantaa terveystuollon toimijoiden, kunnan eri toimialojen välistä yhteistyötä sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä terveystuon ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä sosiaali- ja terveystuollon järjestämisessä ja vahvistaa perusterveystuollon toimintaedellytyksiä (Terveystuololaki § 2). Laissa sosiaali-tuollolla tarkoitetaan sosiaali-tuollolain § 14 tarkoitettuja tehtäviä sekä sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä (Terveystuololaki § 3). Sosiaali- ja terveystuollon yhteisissä palveluissa tulee soveltaa niitä terveystuon- ja sosiaali-tuollon palveluita, jotka turvaavat parhaiten potilaan edun mukaisesti tuon tar-

peita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon (Terveystieteiden tutkimuslaki § 8a).

LIITE 2. Varhaiskasvatusjohtajan haastattelun kysymykset

Varhaiskasvatusjohtaja:

1. Kuvaile varhaiskasvatuksen toimivuutta Oulussa.
2. Millaisia varhaiskasvatuksen muotoja Oulun kaupungissa on?
3. Keitä yhteistyökumppaneita kaupungin varhaiskasvatuksella on?
4. Millaista yhteistyötä varhaiskasvatus tekee eri toimijoiden kanssa?
5. Miten yhteistyö eri toimijoiden kanssa on sujunut?
6. Miten Perhekeskus toimii Oulussa varhaiskasvatuksen näkökulmasta?
7. Onko perhekeskustoiminta parantanut yhteistyön toimivuutta eritahojen kanssa?
8. Onko perhekeskustoiminta parantanut monniammatillista apua tarvitsevien perheiden avunsaantia?
9. Ovatko perheet hyötynneet perhekeskustoiminnasta?
10. Saavatko perheet mielestänne tarpeeksi nopeasti apua?
11. Miten tätä asiaa voisi vielä parantaa?
12. Haluatteko kertoa vielä, jotain muuta yhteistyön sujuvuudesta varhaiskasvatuksen ja eritoimijoiden välillä?

LIITE 3. Perhekeskus- ja Hiukkavaaratalon sosiaalityöntekijän haastelun kysymykset

Perhekeskus- ja Hiukkavaaratalon sosiaalityöntekijä

1. Kuvailletteko talon toimintaa.
2. Ketä toimijoita talossa on?
3. Millaista yhteistyötä talon sisällä tehdään eri toimijoiden välillä?
4. Onko perhekeskustoiminta parantanut yhteistyön toimivuutta eritahojen kanssa?
5. Onko täällä toiminta ns. matalankynnyksen toimintaa?
6. Onko perheille nimettyä ns. omaa työntekijää, joka organisoi tarvittavat palvelut?
7. Saavatko perheet tarpeeksi nopeasti esim. lasten- / kodinhoidollista apua?
8. Onko perhekeskustoiminta parantanut moniammatillista apu tarvitsevien perheiden avunsaantia?
9. Ovatko perheet hyötynneet perhekeskustoiminnasta?
10. Miten tätä perhekeskuksen toimintaa voisi vielä parantaa?
11. Haluaisitteko kertoa vielä, jotain muuta varhaiskasvatuksen ja sen yhteistyökumppaneiden toimivuudesta perhekeskustoiminnan alettua?

LIITE 4 Varhaiskasvatuksen henkilökunnan kysely

Mitä yhteistyötahoja teillä on ja miten yhteistyö sujuu heidän kanssansa?

Miten haluaisitte tätä kehitettävän?

Miten yhteistyö, vuorovaikutus ja kohtaaminen toimivat henkilökunnan ja vanhempien välillä?

Mitä työkaluja teillä henkilökunnalla on käytössä haastavissa yhteistyötilanteissa perheiden kanssa?

Haluatteko vielä kertoa jotain aiheesta